

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت بهداشت
مرکز جوانی جمعیت، سلامت خانواده و مدارس

بسته خدمت

حفظ حیات جنین

(در راستای انصراف از سقط عمدی جنین)

مرکز جوانی جمعیت، سلامت خانواده و مدارس

نسخه ۰۱؛ تابستان ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسته خدمت حفظ حیات جنین (در راستای انصراف از سقط عمدی جنین)

شناسنامه

بسته خدمت حفظ حیات جنین

(در راستای انصراف از سقط عمدی جنین)

تألیف:

وزارت بهداشت، درمان، آموزش پزشکی – معاونت بهداشت
مرکز جوانی جمعیت، خانواده و مدارس – اداره سلامت مادران

نسخه ۰۱؛ مردادماه ۱۴۰۳

نسخه حاضر، اولین منبع راهنمای حفظ حیات جنین ویژه ارائه دهندگان خدمت است.

۶	تعاریف مرتبط با اصطلاحات این بسته خدمت
۷	هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین
۸	جملات طلایی مشترک در مشاوره انصراف از سقط عمدی
۱۰	مقدمه: جایگاه و اهمیت موضوع حفظ جنین از سقط عمدی
۱۰	تشریح مسئله ما در موضوع حیات جنین در برابر اقدام عمدی به سقط
۱۰	جایگاه انصراف از سقط عمدی جنین
۱۱	آشنایی با بسته خدمت حفظ حیات جنین
۱۱	هدف از طراحی این مجموعه
۱۱	شرایط ارائه خدمت در این بسته و موضوع بسته
۱۱	مخاطب این بسته خدمت
۱۲	ارزش‌های اساسی این دستور العمل و تفاوت با رویکردهای تسهیل سقط عمدی
۱۲	اصولی که لازم است در اجرای فرایند انصراف مورد توجه قرار گیرد
۱۴	الگوی مفهومی اصلی «وضعیت سنجی» تا «ارائه پیشنهاد» در این دستورالعمل
۱۵	«ناآگاهی‌های زمینه‌ساز» نسبت به اقدام به سقط عمدی جنین
۱۶	الف) ناآگاهی نسبت به ابعاد اخلاقی
۱۷	ب) تصور آسان بودن سقط عمدی و جدی نگرفتن عوارض آن
۱۷	ج) بی‌توجهی به فرصت‌های بارداری و فرزنددار شدن
۱۷	د) فقدان نگرش‌های دینی راهگشا در شرایط دشوار
۱۸	هـ) ضعف در مهارت حل مسئله
۱۸	و) بی‌اطلاعی از ظرفیت‌های خاص
۱۹	تحلیل اولیه وضعیت، اقدامات پایه و ارجاع‌ها

- علائم نشان دهنده احتمال تصمیم مراجعه کننده به سقط عمدی جنین (آغاز پیگیری) ۱۹
- سنجش شرایط و تصمیم گیری نسبت به اقدامات گفتگو محور ۱۹
- ارجاعات و بازخوردها ۲۰
- برخی سؤالات برای «سنجش نگرش مراجعه کننده نسبت به سقط عمدی» ۲۱
- نگاهی دیگر به روند انصراف ۲۱
- «موقعیت های عینی زمینه ساز» نسبت به اقدام به سقط عمدی جنین ۲۲
- «پیشنهادهای مشترک» (با تأکید بر ارائه جملات آرامش بخش و بازدارنده) ۲۴
- مروری بر پیشنهادهای مشترک ۲۴
- الف) شکل دهی ارتباط و گفتگو (الزامات و اقدامات) ۲۵
- ب) بررسی و تحلیل وضعیت مراجعه کننده از طریق گفتگو ۲۶
- ج) توجه دادن به منزلت و کرامت جنین، یادآوری جایگاه والای مادر و پدر و سلامت جسمی زوجین ۲۸
- ج-۱) توجه دادن به منزلت جنین ۲۸
- ج-۲) یادآوری جایگاه مادر و پدر ۲۹
- ج-۳) یادآوری سلامت جسمی زوجین با توجه به وقوع بارداری در مقابل سختی های ناباروری ۲۹
- د) تبیین نادرستی انتخاب سقط عمدی جنین و تأکید بر اهمیت حفظ جنین به عنوان فرصتی برای امید و زندگی ۳۰
- د-۱) ایجاد تردید نسبت به راهگشا بودن سقط ۳۰
- د-۲) راهنمایی مراجعه کننده از نگرش منفی به سوی دیدگاه های امیدبخش ۳۱
- د-۳) بیان همه جانبه بزرگی فرصت حفظ فرزند ۳۲
- د-۴) تبیین ناپسندی اخلاقی ۳۳
- د-۵) بیان برخی عوارض سقط عمدی ۳۴
- ه) کمک به تصمیم گیری راهگشا و حرکت در مسیر حل مسئله فعلی خانواده (مشاوره محور) ۳۵
- و) تثبیت تصمیم صحیح از طریق احساسات واقعی ۳۷
- ز) راهکارهای مؤثر (با رعایت صداقت و انصاف) ۳۸
- «پیشنهادهای اختصاصی به تفکیک مسئله های زمینه ساز» ۴۰

- ۱) ترس از امکان سرزنش از سوی اطرافیان..... ۴۰
- ۲) ترس از اینکه نتوانند به شایستگی وظیفه پدر و مادری خود را انجام دهند..... ۴۲
- ۳) نگرانی از آینده‌ای فرزند..... ۴۴
- ۴) ترس از آسیب به خانواده فعلی در صورت تولد فرزند جدید..... ۴۵
- ۵) وجود تمایلات ضد فرزنددار شدن در والدین..... ۴۷
- ۶) ترس از نرسیدن به اهداف شخصی خود با حضور فرزند جدید..... ۴۷
- ۷) درگیری با جنسیت جنین..... ۴۸
- ۸) چالش نسبت به وضعیت جسمی مادر..... ۴۹
- ۹) شکنندگی غیرعادی در برابر سختی‌ها..... ۵۰
- ۱۰) نگرانی از آشفتگی روانی مفرط والدین یا یکی از آنها..... ۵۰
- ۱۱) پیچیدگی شرایط بارداری به دلیل غیرمتعهدانه بودن ارتباط..... ۵۱
- ۱۲) شرایط مرتبط با نقص جسمی جنین..... ۵۳
- اقدامات بعد از مقطع تصمیم به سقط عمدی جنین..... ۵۵
- الف) منصرف شده از سقط عمدی..... ۵۵
- ب) سقط انجام داده..... ۵۶

تعاریف مرتبط با اصطلاحات این بسته خدمت

- **سقط عمدی جنین:** از بین بردن جنین از هر طریق توسط عامل خودآگاه انسانی
- **ناآگاهی‌های زمینه ساز سقط عمدی جنین:** ندانستن‌هایی که موجب می‌شود در موقعیت‌های دارای چالش، زمینه تصمیم به سقط عمدی جنین توسط پدر، مادر یا هر دو دنبال شود.
- **موقعیت‌های عینی زمینه ساز سقط عمدی جنین:** شرایطی عینی و بیرونی که در کنار ناآگاهی‌های زمینه ساز، مسئله‌ای را ایجاد می‌کند که می‌تواند موجب تصمیم پدر، مادر یا هر دو به سقط عمدی جنین شود.
- **پیشنهادات مشترک ایجاد انصراف:** پیشنهاداتی که تا حدود زیادی در عموم موقعیت‌ها می‌تواند مورد توجه و استفاده برای منصرف کردن فرد از سقط عمدی جنین قرار گیرد.
- **مسئله‌های اختصاصی:** مشکلاتی که به دنبال قرار گرفتن در موقعیتی که زمینه ساز سقط عمدی است در حالی که دارای ناآگاهی‌های زمینه‌ساز سقط عمدی است، ایجاد می‌شود و موجب سوق پیدا کردن پدر، مادر یا هر دو به انجام سقط عمدی جنین می‌شود.
- **ارائه دهنده خدمت:** مخاطب این بسته خدمت که در بخش مربوط به مخاطبین بسته، دایره آن توضیح داده شده است.
- **مراجعه کننده:** کسی که به ارائه کننده خدمت برای دریافت اطلاعات نسبت به موضوع سقط عمدی یا دیگر موضوعات حوزه بهداشت و درمان مراجعه کرده است.
- **سمن‌ها:** سازمان‌های مردم نهاد. این مجموعه‌ها با مدیریت مردمی، در موضوع و مسئله‌ای مشخص، به فعالیت می‌پردازند.
- **مرکز نفس (نجات فرزندان از سقط):** مجموعه‌ای مردمی که در راستای انصراف از سقط عمدی جنین فعالیت می‌کند و با وزارت بهداشت و دانشگاه‌های علوم پزشکی، تعامل دارد.
- **کارشناس-رابط مرکز نفس:** یکی از اعضای مجموعه مردمی نفس که حتی الامکان در دانشگاه استقرار دارد و مورد تأیید دانشگاه برای ارجاع به مجموعه مردمی است. وی لازم است دارای اطلاعات و توانمندی خوبی در موضوع بوده و حتی الامکان ارتباط شغلی با دانشگاه داشته باشد.

هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین

ردیف	عنوان گام	توضیح مختصر	مرور بیشتر
گام اول	شناسایی مادر متقاضی سقط عمدی جنین (مستقیم یا غیر مستقیم)	حساسیت به نشانه‌های تصمیم به سقط جنین: • شکایت‌های غیرعادی از بارداری، • سؤال درباره عوارض داروهای سقط، • سؤال درباره اتفاقاتی که موجب سقط خودبخودی می‌شود، • سؤال درباره روش انجام سقط عمدی و سؤالات مشابهی که نشان دهنده فکر کردن درباره «سقط عمدی جنین» می‌تواند باشد. احتمال بدهید این فرد یا خودش یا اطرافیانش در معرض سقط عمدی هستند.	رجوع به بخش «تحلیل اولیه وضعیت، اقدامات پایه و ارجاع‌ها» صفحه ۱۹
گام دوم	زمینه سازی گفتگو	زمینه سازی برای گفتگوی صمیمی و اعتماد آفرین با مادر	رجوع به بخش «شکل دهی ارتباط و گفتگو» صفحه ۲۵
گام سوم	خوب شنیدن	شنیدن فعال حرف‌های مادر	رجوع به بخش «تحلیل وضعیت مراجعه کننده از طریق گفتگو» صفحه ۲۶
گام چهارم	ارائه بازخورد به مادر	ارائه بازخورد به مادر توسط مشاور و برشمردن توانمندی‌های مادر از سخنان خود او (نقاط امید برای مادر)	رجوع به بخش «تحلیل وضعیت مراجعه کننده از طریق گفتگو» صفحه ۲۶
گام پنجم	آگاهی دادن به مادر با جملات اثر گذار (با رعایت سادگی در بیان، پرهیز از قضاوت و سرزنش، رعایت احترام)	• توجه دادن به منزلت جنین با نشان دادن تصاویر هفته به هفته جنین، ویژگی‌های جنین در هر سن بارداری و • یادآوری اهمیت جایگاه والای مادر و پدر • اهمیت امکان باروری پدر و مادر و بیان سختی‌های ناباروری • ایجاد تردید در مادر / پدر جهت انجام سقط • ناپسندی قانونی، اخلاقی و شرعی • عوارض جسمی - روحی سقط عمدی • جلب توجه مادر به روند رشد جنین، درخواست یک سونوگرافی، در صورت عدم دسترسی به سونوگرافی، حتی FHR (فاکتور ضربان قلب جنین) نیز می‌تواند برای این هدف مفید باشد	از بخش جیم تا بخش واو از «پیشنهادهای مشترک» در دستورالعمل از صفحه ۲۷ تا صفحه ۳۶
گام ششم	کمک به حل مسئله مادر	• کمک به کاهش فشارهای روانی اطرافیان • بهبود مهارت حل مسئله • نقد به راه حل دانستن سقط: تو دنبال راه چاره‌ای. چرا فکر می‌کنی سقط راه حل است؟!	بخش «کمک به تصمیم‌گیری راهگشا و حرکت در مسیر حل مسئله

فعلی خانواده» از بخش پیشنهادهای مشترک صفحه ۳۵	• کمک به یافتن ظرفیت‌های اطراف مادر و پدر • بیان نمونه‌های موفق سبک زندگی در همان شرایط • آگاه سازی نسبت به قوانین حمایتی • آگاهی‌سازی نسبت به امکان واگذاری سرپرستی • ارجاع به کارشناس - رابط برنامه نفس در شرایط قریب‌الوقوع بودن سقط یا در صورت عدم اطمینان از تثبیت تصمیم صحیح		
بخش واو از پیشنهادات مشترک با عنوان «تثبیت تصمیم صحیح از طریق احساسات واقعی» صفحه ۳۷	تثبیت تصمیم صحیح از طریق بر انگیزتن حس مادری	احساسات تثبیت کننده	گام هفتم
-----	تعیین وقت بعدی برای مادر اخذ شماره تلفن مادر و پدر و پیگیری ۲۴ ساعت بعد	تعیین وقت بعدی	گام هشتم

جملات طلایی مشترک در مشاوره انصراف از سقط عمدی

برخی از این جملات برای گفتگو با مادر و پدر (هر دو) قابل استفاده است اما تمرکز اصلی در اینجا بر مادر بوده است. برای مشاهده جملات دیگری که در گفتگو با پدر هم کمک کننده باشد، به «پیشنهادهای مشترک» مراجعه فرمایید. هدف از جداسازی این جملات، استفاده آسان و فوری در محاوره‌ها است و البته مناسب‌تر است به صورت کامل به جداول مربوطه مراجعه شود.

- «به نظرت، همین الان چه اندام‌هایی از جنین تشکیل شده؟ تاحالا عکس جنین رو تو این سن دیدی؟»
- «از کجا مطمئنی مشکلاتی که می‌خوای به خاطرش جون فرزندتو بگیری، با سقط عمدی حل می‌شه؟»
- «خدا به این بچه‌ای که الان تو وجودته، حق زنده بودن و حیات داده. به نظرت شما اجازه داری حق حیاتی که خدا بهش داده رو ازش بگیری؟»
- «این بچه امانت خداست. کسی که امانتی رو می‌سپره، به امانتدار اعتماد کرده. باید به خودت افتخار کنی که تو امانتدارش هستی. گرفتن جون این بچه یعنی: من امانت خدا رو نمی‌خوام نگه دارم!»
- «این فرشته‌ی کوچولو الان تنهای تنهاس. شما و همسرت انتخاب شدین که تنها پناهش باشین. رحم مادر برای جنین، یه پناهگاه امن هست. چطور ممکنه این کوچولوی مظلومو از تنها پناهگاهش جدا کنی؟»
- «این بچه، از وجود شما و همسرت شکل گرفته. خون شما و همسرت تو رگ‌هاشه. آدم‌ها لحظه‌ای که اولین بار بچه خودشون رو تو بغلشون می‌گیرن، بهترین حس دنیا رو دارن.»
- «قبول داریم مشکلاتی که می‌گی مهمه و باید به اونا توجه کنیم ولی هیچ مشکلی بدون راه‌حل نیست. خیلی از آدم‌ها، مشکلات شدیدتری ممکنه داشته باشن؛ ولی نگرانی تو هم خیلی مهمه و باید درباره اون حرف بزیم.»

- «به کسانی که سالهاست در آرزوی یه فرزند هستند فکر کردی؟ می‌دونی نعمتی را که می‌خواهی به این راحتی از دستش بدهی، خیلی‌ها میلیون‌ها هزینه می‌کنند تا به نعمت فرزند دار شدن برسند؟»
- «می‌دونی از هر ۶ نفر، یه نفر ناباروره. خیلی از کسانی که نابارور هم نیستن، زمانی که تصمیم می‌گیرن فرزنددار بشن، نمی‌شن. پس نمی‌تونی مطمئن باشی فرصت بارداری، همیشه براتون باقی می‌مونه.»
- «تو حس می‌کنی این بچه به زندگی تو لطمه می‌زنه اما از کجا مطمئن هستی که عکس این نیست؟ از کجا معلوم که این بچه، مایه برکت زندگی ت نشه؟ از کجا مطمئن هستی که این فرزند، زندگی تو رو بهتر نکنه؟ چه مادی و چه معنوی.»
- «شنیدی از قدیم گفتن: هر آن کس که دندان دهد نان دهد؟ بچه روزیشو با خودش میاره. مثلاً از زمان تولد نوزاد شیر مادرش شروع به ترشح میکنه. همه مامان و باباها میگن با هر بچه‌ای که به دنیا آوردیم روزی ما بیشتر شد.»
- «از کجا معلوم همین کوچولو دو روز دیگه عصای دست نباشه؟ اتفاقاً همین ته تغاری‌ها بیشتر از بقیه به درد روزهای پیری مامان باباها میخورن.»
- «اگه زمانی از سقط کردنش پشیمون بشی، راهی برای برگردوندنش به این جهان داری؟ راهی داری که بتونی برگردونیش و بغلش کنی؟ اگه یه روز دلت براش تنگ بشه، یه روز بگی کاش می‌داشتم زندگی کنه، راهی برای برگردوندن حق زندگی بهش داری؟»
- «جنین، از لحظه انعقاد نطفه، هرچند دارای روح کامل انسانی نشده، اما یه مرحله از وجود انسانه و درحال عبور از دالان انسان شده و به‌خاطر همین که از بین بردن اون، قتله و حرامه.»
- «الان این بچه همه حالتهای تو مثل شادی و ناراحتی و ... رو حس می‌کنه و محبت تو رو می‌فهمه. باهاش حرف بزن و بگو که همیشه مامان خوبی براش خواهی موند.»
- «خیلی از مامان‌ها می‌گن در تمام زندگیشون، خوش‌بوتر از بوی نوزادشون رو تجربه نکردن. انگار لذت بهشتی می‌بری. حتی بعضی تلاش کردند عطر نوزاد رو بازسازی کنن. این عطر، می‌تونه به مادر و بقیه خانواده، زندگی دوباره بیخشه.»
- «خیلی از خانم‌هایی که به هر دلیلی سقط عمدی کردند، دچار مشکلات جسمی شدند و گاهی متأسفانه جان‌شون رو از دست دادند. ممکنه دچار خونریزی شدید، پارگی رحم، اختلالات قاعدگی، حاملگی خارج از رحم در بارداری بعدی و ناباروری برای همیشه بشی. مشکلات روحی مثل افسردگی، کابوس‌های شبانه، پرخاشگری، اختلالات زناشویی و ... هم از عوارض روحی سقط عمدی هست.»

مقدمه: جایگاه و اهمیت موضوع حفظ جنین از سقط عمدی

تشریح مسئله ما در موضوع حیات جنین در برابر اقدام عمدی به سقط

حیات «هر جنین»، از منظر اخلاقی، دینی، اجتماعی و از زوایای دیگری همچون سلامت، جمعیت و خانواده محوری، اهمیت دارد. ذهنیت «غیرانسان پندارانه» نسبت به جنین، در طول سال‌های گذشته در بسیاری کشورهای جهان و نیز ایران، رواج داشته و اکنون، زمان ارتقا در نگرش عمومی درباره جنین رسیده است.

حتی اگر تعداد سقط عمدی جنین در کشور قابل توجه نبود، «ناآگاهی نسبت به اهمیت حیات جنین»، خودش به تنهایی یک مسئله بود که می‌توانست زمینه‌ساز آسیب‌های دیگری نیز شود. یکایک جنین‌ها حتی فراتر از تعداد آنها، به صورت مستقل اهمیت دارد آنچنان که حتی جان یک مادر نیز برای ما به صورت مستقل و فراتر از اعداد و ارقام، مهم است.

برآورد شیوع‌شناسانه سال ۱۳۹۸ وزارت بهداشت که طی آن، در ۱۰ استان کشور نمونه‌گیری تصادفی انجام شده است^۱، بیانگر این است که سالانه حدود ۵۰۰ هزار سقط عمدی جنین در کشور قابل تخمین است و این یعنی تعداد جنین‌هایی که جان خود را در هر سال از دست می‌دهند نیز، بسیار قابل توجه است. تعداد کل شهدای ما در «هشت سال» دفاع مقدس (حدود ۲۳۰ هزار شهید)، کمتر از نصف برآورد تعداد سقط عمدی جنین در کشور فقط «در طول یک سال» است.

جایگاه انصراف از سقط عمدی جنین

اقدام اصلی و بنیادین برای کاهش سقط عمدی جنین و حفاظت از جنین‌های بیشتر در کنار حفاظت از مادران و خانواده در برابر سقط عمدی، تبیین و توانمندسازی جامعه است اما با توجه به اهمیت تک‌تک جنین‌ها در کنار اهمیت تک‌تک مادران و نیز فرهنگ‌سازبودن ایجاد انصراف، پرداختن به خدمت انصراف از سقط عمدی جنین نیز اهمیت ویژه‌ای دارد.

علت اولویت تبیین و توانمندسازی بر بقیه مسیرها، این است: (۱) جنبه پیشگیرانه دارد، (۲) مخاطب فراگیرتری دارد، (۳) قابلیت گسترش و تسری آن بیشتر است. بنابراین لازم است نظام سلامت و نیز نظام فرهنگی کشور، در کنار ایجاد انصراف از سقط نسبت به کسانی که به سقط عمدی فکر می‌کنند، برای آموزش پیشگیرانه، تبیین و توانمندسازی جهت اجتناب از سقط عمدی جنین نیز طراحی داشته و برنامه‌ریزی و اقدام مقتضی را در دستور کار ویژه قرار دهند. تمرکز اگر تنها بر انصراف از سقط عمدی جنین قرار گیرد، از منظر راهبردی، نادرست است.

^۱ - طرح برآورد شیوع سالانه انواع سقط جنین در کشور، حقدوست و همکاران، به سفارش دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس، اداره باروری سالم، مجری: مرکز تحقیقات مدل سازی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان و همکاران، ۱۳۹۸

آشنایی با بسته خدمت حفظ حیات جنین

هدف از طراحی این مجموعه

این مجموعه با هدف انسجام بخشی به گفتگوی ارائه دهندگان خدمت با مراجعه کنندگانی است که در معرض اقدام به سقط عمدی جنین هستند. طراحی محتوایی، شامل چهار بخش اصلی تدوین شده است: «ناآگاهی‌های زمینه ساز سقط عمدی»، «موقعیت‌های زمینه ساز»، «پیشنهادات مشترک برای انصراف» و «مسئله‌ها و پیشنهادات اختصاصی».

شرایط ارائه خدمت در این بسته و موضوع بسته

شرایط خدمت گیرنده در این بسته عبارت است از:

۱. خود یا اطرافیان اثرگذار او، به سقط عمدی جنین فکر می‌کنند و ممکن است چنین تصمیمی بگیرند.
 ۲. جان مادر به دلیل بارداری در خطر نباشد. اگر جان مادر در خطر باشد، لازم است پیگیری وضعیت مادر و جنین بر اساس پروتکل‌های مرتبط پزشکی صورت گیرد و تصمیم‌گیری، بر عهده متخصص مربوطه خواهد بود.
 ۳. امکان گفتگو با مادر، پدر یا یکی از اطرافیان اثرگذار، توسط ارائه‌کننده خدمت وجود داشته باشد.
- تذکر: این بسته، درباره «مشاوره‌های پزشکی بارداری» یا موارد مرتبط با «سقط خودبخودی» نیست و صرفاً در راستای «تصمیم والدین و اطرافیان برای حفظ جنین و عدم اقدام به سقط عمدی» است.

مخاطب این بسته خدمت

مخاطبان این بسته، «پزشکان عمومی، ماماها، مراقب‌ماماها، پرستاران، مراقبین سلامت، بهورزان» و سایر کارکنان «مراکز خدمات جامع سلامت، پایگاه‌های سلامت شهری و روستایی و خانه‌های بهداشت»^۲ خواهند بود.

با توجه به اهمیت حفظ جنین توسط همه بخش‌های حوزه بهداشت و درمان، این بسته خدمت قابل استفاده توسط «متخصصان پریناتولوژی، جراحی زنان و زایمان، رادیولوژی، پزشکان، ماماها، پرستاران» و بقیه کارکنان شاغل در «مراکز درمانی همچون بیمارستان‌ها، آزمایشگاه‌ها، مراکز سونوگرافی، مطب‌ها» و نیز «کارکنان داروخانه‌ها» خواهد بود.

توصیه می‌شود این بسته توسط سمن‌ها (سازمان‌های مردم نهاد) حامی جنین نیز در راستای تعاریف و اختیارات آنان نسبت به مخاطبین‌شان مورد توجه قرار گیرد.

به دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و مجموعه‌های تجربه‌مند در موضوع حفظ جنین، توصیه می‌شود در تنظیم و نشر تحلیل‌های پژوهشی خود، ادبیات این بسته خدمت را ملاحظه نمایند تا روند مناسب‌تری از هم‌افزایی تأملات و پژوهش‌ها و ارتقا نسخه‌های آینده دستورالعمل‌ها نسبت به این موضوع دنبال شود.

^۲ - در گایدلاین سازمان بهداشت جهانی درباره سقط عمدی جنین که در سال ۲۰۲۲ به روز شده است، کلیه این گروه‌ها به عنوان گروه هدف در آموزش نسبت به پاسخگویی در نظر گرفته شده‌اند. (Abortion care guideline. Geneva: World Health Organization; ۲۰۲۲).

ارزش‌های اساسی این دستور العمل و تفاوت با رویکردهای تسهیل سقط عمدی

ارزش‌های اساسی مورد نظر این بسته خدمت، عبارتند از: «حفظ حیات انسانی»، «حفظ کرامت انسانی»، «افزایش حمایت اجتماعی»، «رازداری»، «رعایت حریم افراد»، «فراگیر بودن»، «مراقبت» و «هدایت» که همگی دارای بنیان‌های «وجدانی» (دارای درک عمومی انسانی) و «دینی» (مورد تأیید منابع وحیانی) است.

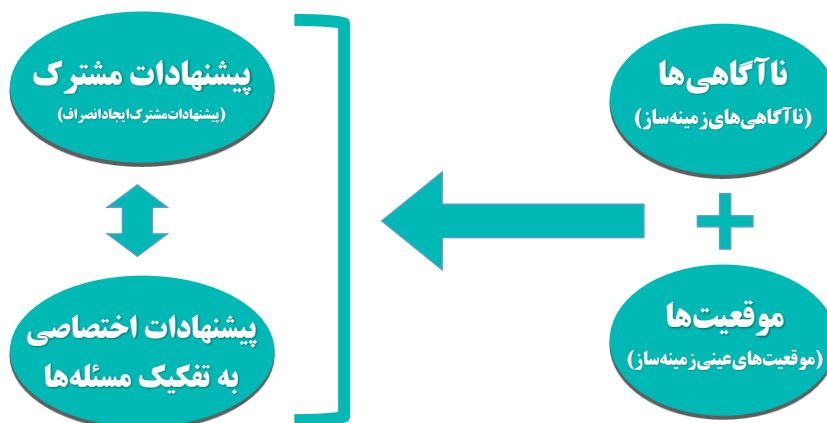
اصولی که لازم است در اجرای فرایند انصراف مورد توجه قرار گیرد

روشن است که باید و نیایدهای عمومی مشاوره‌ای و حرفه‌ای رعایت شود. برخی از اصول دارای اهمیت بیشتر، در اینجا تقدیم شده است:

- **ضرورت امیدآفرینی:** مراقبت کنیم که سخن و رفتاری از ما، موجب دلسردی مراجعه‌کننده نسبت به وضعیت فعلی و آینده خود نشود و همواره احتمال‌های امیدوارکننده، محور قرار گیرد تا از مسدود کردن مسیر او جلوگیری کنیم.
- **صداقت و راستی:** هیچ‌گاه از اطلاعات نادرست یا اطلاعاتی که فاقد هرگونه استنادی است، استفاده نشود. صداقت و راستی درباره خدمات و وعده‌ها نیز رعایت شده و هیچ‌گاه موضوعی که قابل انجام نباشد، مطرح نشود. اگر مواردی مثل برخی خدمات دولت به مادران باردار به صورت احتمال قابل پیگیری است، به صورت احتمال مطرح شود.
- **مسئولیت تصمیم نهایی، با مراجعه‌کننده است:** حس «تصمیم‌گیرنده بودن»، از مراجعه‌کننده گرفته نشود. کسی که بیشترین اثرگذاری را بر وضعیت خود دارد، همان مراجعه‌کننده است و از این جهت، لازم است توانمندی تحلیل و تصمیم‌وی حفظ شده و آسیب نبیند.
- **عدم اتخاذ رویکرد دفعی:** برای جلوگیری از مراجعه خدمت‌گیرنده به افراد ناآگاه یا غیرمتعهد به حفظ مادر و جنین، از رویکردهای دفعی، پرهیز گردد.
- **رعایت سادگی در بیان:** زبان گفتگوها به نحوی باشد که برای مراجعه‌کننده قابل درک باشد. لازم است عبارتهایی که به کار می‌بریم، متناسب با زبان و سطح ادراک مخاطب باشد.
- **پرهیز از سرزنش:** از هرگونه سرزنش مراجعه‌کننده به هر دلیلی، پرهیز شود. در صورت نیاز به تذکر نسبت به اشتباه بودن مسیر وی، با سؤال پرسیدن و ارائه اطلاعات صحیح و نهایتاً با توصیف نادرستی تصمیمات اشتباه، موضوع دنبال شود.
- **رعایت احترام:** احترام مراجعه‌کننده، در هر شرایطی رعایت شود. باید لحن ارائه‌کننده خدمت، آرام، مهربان و اطمینان‌آفرین باشد.
- **کسب اجازه برای دریافت مشخصات فردی:** اصرار برای دریافت مشخصات فردی نداشته باشید تا مراجعه‌کننده، حس ناامنی پیدا نکند. در صورتی که حساسیتی برای وی وجود ندارد، مشخصات وی دریافت شود.

- توجه به روحیات، فرهنگ، سن مراجعه کننده: به تفاوت افراد از جهت روحیه، محیط، فرهنگ، سن، تفاوت‌های شخصیتی توجه شود و تلاش شود مشورت ارائه شده، با وضعیت مراجعه کننده متناسب شود.
- **جلوگیری از خیریه محور شدن فعالیت‌های انصراف از سقط عمدی:** گرچه بسیاری از مراجعه کنندگان در کنار همه مشکلات، نیازهای اقتصادی هم دارند اما تمرکز بر رفع مشکلات اقتصادی و اجتماعی افراد توسط کارکنان شبکه بهداشت، موجب زمین گیر شدن و اقتصادی تر شدن مراجعات خواهد شد و از این جهت، لازم است محور ایجاد انصراف از سقط، مشاوره‌ای باشد. در مواردی که نیاز مربوطه، اقتصادی است، به دنبال شناسایی ظرفیت‌های اطراف او برای برطرف کردن مشکلات اقتصادی وی باشید. خدمات خیریه‌ای و حمایتی نسبت به عموم مادران باردار مناسب است و مانعی از این جهت نیست اما در موضوع سقط عمدی جنین، نباید حمایت خیریه‌ای، ابزار انصراف دانسته شود.

الگوی مفهومی اصلی «وضعیت سنجی» تا «ارائه پیشنهاد» در این دستورالعمل

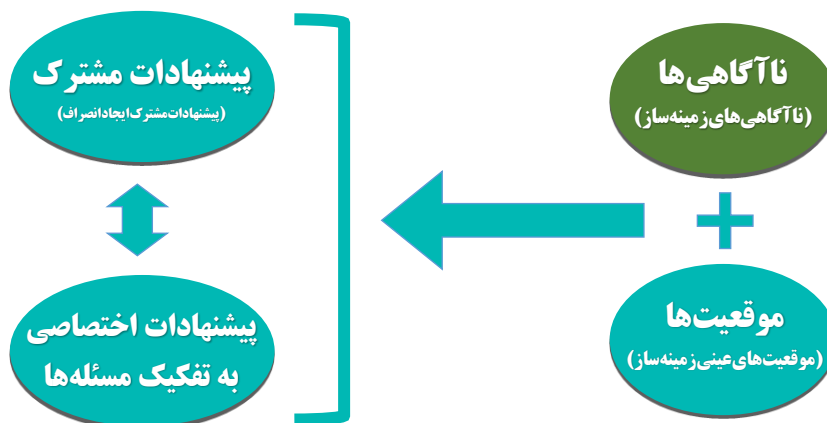
الگوی مفهومی سنجش وضعیت تا ارائه پیشنهاد

در این الگو، «ناآگاهی‌ها»، موجب کاهش تلاش مناسب برای حفظ جان جنین می‌شود. «موقعیت‌ها»، وضعیت‌های عینی‌ای هستند که گاهی «مسئله‌ای» را ایجاد می‌کنند. «مسئله‌ها»، زمینه ساز فکر کردن به سقط عمدی جنین به عنوان یک راه حل (هرچند راه حل غیرواقعی) می‌شود. در نهایت، «پیشنهادهای»، برای انصراف از سقط عمدی جنین در شرایطی که خانواده با آن «مسئله‌ها» روبرو است، ارائه می‌شود.

«ناآگاهی‌های زمینه‌ساز»

نسبت به اقدام به سقط عمدی جنین

نسبت مفاهیم استفاده شده را مجدد مرور کنیم:

الگوی مفهومی سنجش وضعیت تا ارائه پیشنهاد

برخی ناآگاهی‌ها موجب کاهش مقاومت برای حفظ جنین می‌شود. در راهکارهایی که برای انصراف از سقط عمدی جنین برشمرده شده است، در عمل تلاش شده با آگاهی بخشی نسبت به جایگاه مادر، جنین، پدر و خانواده و بیان دلایل نادرستی سقط عمدی جنین و آسیب‌های آن، موجب عدم انجام این عمل شویم. در این بخش به عنوان مقدمه، به «برخی از» ناآگاهی‌هایی که به صورت جدی می‌تواند زمینه سقط عمدی جنین باشد، اشاره می‌کنیم.

در صورتی که فرصت شما برای گفتگو با مخاطب کم است، فرض شما این باشد که ناآگاهی‌های ذیل برای مخاطب وجود دارد. علت این موضوع آن است که می‌دانیم بسیاری از افراد جامعه ما نسبت به بسیاری از این نکات ناآگاه هستند. البته روشن است که بازهم مناسب‌تر است قبل از اشاره به نکات مربوطه، با گفتگوی مؤثر و رفت و برگشت با مخاطب، آگاهی وی را در هر مورد بسنجید و در صورت عدم توجه وی، نکات را منتقل فرمایید.

به صورت خلاصه، ناآگاهی‌های زمینه‌ساز سقط عمدی، به صورت ذیل دسته‌بندی شده است:

(الف) ناآگاهی نسبت به ابعاد اخلاقی

(ب) تصور سادگی روند سقط عمدی جنین و جدی نبودن عوارض آن

(ج) بی‌توجهی به فرصت‌های فرزنددار شدن

(د) فقدان نگرش‌های دینی راهگشا در شرایط دشوار

(هـ) ضعف در مهارت حل مسئله

(و) بی‌اطلاعی از ظرفیت‌های نجات جنین همچون مراکز مردمی و ظرفیت‌های خاص

برخی ابعاد ناآگاهی‌های یادشده، در ذیل توضیح داده می‌شود:

الف) ناآگاهی نسبت به ابعاد اخلاقی

برخی از ناآگاهی‌ها نسبت به ابعاد اخلاقی سقط عمدی جنین عبارتند از:

بی‌توجهی به منزلت و اهمیت جنین: عدم توجه به اینکه جنین، از لحظه انعقاد نطفه، (هرچند دارای روح کامل انسانی نشده است)، اما مرتبه‌ای از وجود انسانی را دارد و درحال عبور از دالان انسانیت است و از این جهت، از بین بردن آن (هرچند در حد قتل مرتبه کامل انسانی نیست)، ولی قتل است. عدم درک منزلت جنین از ابعاد مختلف انسانی و دینی می‌تواند موجب سهل انگاری نسبت به جان او شود.

بی‌توجهی به ناپسندی و تبعات معنوی سقط: بی‌توجهی به حق الناس بودن سقط عمدی جنین و دیه داشتن آن در کلیه مراحل جنینی، موجب افزایش سهل انگاری نسبت به آن می‌شود.

تصور اینکه تصمیم به سقط جنین، حق پدر و مادر است: گاهی تصور می‌شود: (۱) پدر و مادر مالک فرزند خود هستند و نسبت به هر تصمیمی حق دارند. (۲) گاهی تأکیدهای دینی و اجتماعی نسبت به احترام به پدر و مادر و جایگاه آنان موجب این تصور می‌شود که هر کاری انجام دهند، حق دارند. (۳) برخی از فروعاًت در احکام حقوقی و قضایی، ممکن است این تصور را ایجاد کند که پدر و مادر اختیار جان فرزند خود را در دست دارند و مجازات نیز ندارد. در حالی که هرگز پدر و مادر حقی برای گرفتن جان فرزندشان ندارند و قاتل، گناه بزرگی انجام داده است. به ویژه اینکه فرزند، در پناه والدین است.^۳

مسئول ندانستن والدین در بارداری برنامه‌ریزی نشده: در اثر برخی ذهنیت‌های نادرست، تصور می‌شود پدر و مادر نسبت به مراقبت از جنین در بارداری پیش‌بینی نشده مسئولیتی ندارند. دلیل آنان این است که پدر و مادر خودشان برای بارداری تصمیمی نداشته‌اند. به نظر می‌رسد هر نوع ارتباط خاص زن و مرد، مسئولیت اخلاقی نسبت به جنینی که ممکن است شکل بگیرد ایجاد می‌کند. ضمن اینکه همه روش‌های پیشگیری، دارای درصدی از احتمال خطا می‌باشند. حتی اگر بگوییم والدین تا قبل از بارداری هیچ مسئولیتی نداشته باشند، بعد بارداری وضعیت آنان مانند ورود ناخواسته کودکی به هواپیمای شخصی فردی است که هیچ مسئولیتی نسبت به آن کودک نداشته اما وی نمی‌تواند بین زمین و آسمان، آن کودک را به بیرون بیندازد و موجب سقوط و مرگ او شود.

چون شرایط مساعد نیست، سقط به نفع خود جنین است: گاهی تصور شده که در شرایط دشوار زندگی، حفظ جنین و سقط نکردن آن، ظلم به جنین است. یکی از دلایل به نفع جنین دانستن سقط عمدی، آن است که تصور شده او هنوز وجودی ندارد و هنوز بذری است که انسان می‌تواند از او به وجود آید در حالی که شواهد بیولوژیک و دلایل معرفتی نشان می‌دهد جنین، با آغاز فرایند لقاح، دارای حیات انسانی به عنوان مرتبه‌ای از وجود انسان است.

^۳ - برای نمونه، پدر در احکام اسلامی در قتل فرزند قصاص نمی‌شود. برخی فقها معتقدند مادر نیز در قتل فرزند قصاص نمی‌شود. این موضوع گاهی موجب می‌شود تصور شود اسلام حقی برای آنان نسبت به گرفتن جان فرزندشان قائل شده است. این در حالی است که پدر و مادر در قتل فرزند بدون تردید مرتکب حرام شده و تعزیر (مجازات متغیر بازدارنده) برای آنان در نظر گرفته شده است. بنابراین پدر و مادر مالک فرزند و حق حیات او نیستند و تفاوت مجازات برای آنان با دیگران، دلایل دیگری دارد که در جای خود قابل بررسی است. (درباره فلسفه آن حکم، نشست های تحلیلی متعددی برگزار شده است و در هر صورت، تردیدی در ناپسندی گرفتن جان فرزندان نیست)

مجاز دانستن سقط به خاطر وجود داروهایی که برای سقط طراحی شده: تصور شده همین که قرصی برای سقط عمدی جنین در جهان طراحی شده و وجود دارد، نشان دهنده آن است که در برخی شرایط، استفاده از آن مجاز است. این تصور نادرست است. برای نمونه، اگر کسی استدلال کند که با توجه به وجود ابزار سرقت و ابزارهای آسیب زدن به خود، پس این دو مجاز است. روشن است که چنین نتیجه‌گیری‌ای، نادرست است.

(ب) تصور آسان بودن سقط عمدی و جدی نگرفتن عوارض آن

تصور آسان بودن انجام سقط: یکی از تصورات نادرست، آسان بودن به معنای سریع و بدون عارضه بودن سقط عمدی جنین است. همین ذهنیت موجب می‌شود به سرعت اقدام به سقط عمدی صورت گیرد. واقعیت این است که فرایند از بین رفتن و خروج جنین از بدن مادر، فرایندی ساده نبوده و عوارض جسمی و روحی فراوان هم می‌تواند داشته باشد.

تصور کنترل پذیری کامل آسیب‌های سقط: تصور شده که با پیش بینی همکاری فردی که ادعای تخصص پزشکی یا روانشناسی دارد، کلیه آسیب‌های سقط عمدی جنین قابل کنترل است در حالی که حتی با وجود همکاری فرد متخصص و آشنا با فرایند جسمی و روانی، همه آسیب‌ها قابل کنترل نیست. توجه به تعدد آسیب‌های احتمالی، می‌تواند این تصور را اصلاح کند.

(ج) بی‌توجهی به فرصت‌های بارداری و فرزنددار شدن

بی‌توجهی به جایگاه والای مادری و پدری: متأسفانه ارزش مادری در جامعه امروز، آسیب دیده و برخی موفقیت‌های ظاهری جایگزین ارزش مادری شده است. توجه به ظرفیت‌های اخلاقی، دینی و روانشناختی «مادری»، می‌تواند به احیاء جایگاه مادر کمک کند. در کنار توجه به ارزش مادری، باید به «ارزش پدری» نیز توجه شود. با عنایت به نقش‌های مهم پدر در تکیه گاه بودن نسبت به خانواده و در حفظ جنین، توجه به ارزش پدری نیز به حفظ جنین کمک خواهد کرد.

بی‌توجهی به جایگاه فرزند: نگاه‌های منفی نسبت به فرزند انسان، همچون «مصرف کننده مطلق تصور کردن آن»، «بار اضافی تصور کردن فرزند»، «بی مهر و بی وفا دانستن فرزند» و ... از زمینه‌های نادیده گرفتن اهمیت حفظ جنین است. فرزند، زمینه رشد پدر و مادر است همان‌گونه که پدر و مادر نیز در راستای رشد فرزند، تلاش می‌کنند و فرزند را به عنوان آینه‌ای از وجود خود پرورش می‌دهند. توجه به مفاهیم عالی درباره جایگاه فرزند، می‌تواند به حفظ بهتر جان جنین کمک نماید.

(د) فقدان نگرش‌های دینی راهگشا در شرایط دشوار

بی‌توجهی به امید و توکل به خدا: بی‌توجهی به مقوله توکل، نصرت، برکت و دعا در رویارویی با مشکلات زندگی می‌تواند رویارویی با مشکلات را دشوار نموده و امید به آینده را کاهش دهد. آگاهی بیشتر درباره تعریف این موارد، نقش آنها، سازگاری آنها با عقلانیت و حکمت و ابعاد ایمان به این مفاهیم، می‌تواند به افزایش امید یاری رساند.

بی توجهی به رزاقیت خداوند در زندگی: بی توجهی به مقولاتی همچون تضمین رزق، توکل، برکت و امتحان، می تواند موجب کاهش تاب آوری در برابر مشکلات شود. توجه به تعریف این موارد، نقش آنها، جهات سازگاری آنها با عقلانیت و حکمت و ابعاد ایمان به این مفاهیم، به تاب آوری بیشتر در سختی ها نیز کمک خواهد کرد.

هـ) ضعف در مهارت حل مسئله

شاید بتوان گفت هیچ کس در شرایط مطلوب، با فرزند خود، ستیزی نخواهد داشت. همیشه مشکلاتی در مسیر راه انسان قرار دارد اما «راه حل دانستن» گرفتن جان جنین، مسیری نادرست است. بخشی از این تصور، به دلیل ضعف در مهارت حل مسئله است. توانمندی اندیشیدن به راه های مبتکرانه متعدد (در راستای تصمیم سازی) و قدرت تحلیل میان راه حل های مختلف (در راستای تصمیم گیری)، می تواند به کاهش گرایش به گرفتن جان جنین کمک نماید.

و) بی اطلاعی از ظرفیت های خاص

ظرفیت های بسیاری در جامعه برای حفظ جنین وجود دارد.

۱) مرکز نفس (نجات فرزندان از سقط) و سایر سمن های مورد تأیید دانشگاه

مرکز نفس و سایر سمن های مورد تأیید دانشگاه مراکزی هستند که با ارائه خدمات حمایتگرانه می خواهد والدین، اخلاقی ترین راه را انتخاب کنند و آنها را از انجام تصمیم عجولانه باز دارند.

۲) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت:

مواد قانونی زیادی در قانون فوق در راستای حمایت از مادر باردار و فرزند آوری وجود دارد که می تواند به حل مشکلات والدین و جلوگیری از سقط عمدی کمک می نماید.

۳) سپردن سرپرستی به بهزیستی

روشن است که سرپرستی فرزند، غیر از آنکه حق والدین است، وظیفه آنان نیز هست و کسی حق ندارد این وظیفه را از خود سلب کند. شاید یکی از دلایل این موضوع، آن است که بهتر است جنین از والدین بیولوژیک خود بریده نشود. با این وجود، در صورت عدم توان والدین برای نگهداری، سازمان بهزیستی وظیفه دارد سرپرستی چنین فرزندانی را مدیریت و در صورت لزوم در اختیار خانواده دیگری قرار دهد.

تحلیل اولیه وضعیت، اقدامات پایه و ارجاع‌ها

علائم نشان دهنده احتمال تصمیم مراجعه کننده به سقط عمدی جنین (آغاز پیگیری)

در صورت مواجهه با نشانه‌های ذیل، گفتگویی اولیه را با مراجعه کننده آغاز کنید. در صورتی که روشن شد در معرض اقدام به سقط عمدی جنین است، گفتگوی مفصل تر انجام شود:

- شکایت‌های غیرعادی از بارداری و ابراز نارضایتی از آن،
- سؤال درباره عوارض داروهای سقط،
- سؤال درباره اتفاقاتی که موجب سقط خودبخودی می‌شود،
- سؤال درباره روش انجام سقط عمدی جنین،
- درخواست مستقیم برای انجام سقط عمدی جنین،
- سؤالات مشابهی که نشان دهنده فکر کردن به «سقط عمدی جنین» می‌تواند باشد.

سوالاتی که می‌توانید از مراجعه کننده پرسید تا درگیری یا عدم درگیری وی با تصمیم به سقط عمدی، روشن تر شود:

- اگر الان باردار باشی، چه حسی نسبت به آن داری؟
- آیا اطراف شما کسی هست که به سقط عمدی جنین خود فکر کنه، کمکش می‌کنی؟
- آیا باردار هستی؟ آیا احتمال بارداری می‌دهی؟ (بهتر است که مستقیم پرسیده نشود اما در مواردی، مناسب است)

سنجش شرایط و تصمیم‌گیری نسبت به اقدامات گفتگو محور

- اگر به هیچ وجه نشانه‌ای از درگیری وی با سقط عمدی جنین ندیدید، به این جهت که ممکن است وی همه نشانه‌ها را پنهان کرده باشد، لااقل کاری که انجام می‌دهید این باشد که به وی اطمینان دهید که همیشه برای کمک و گفتگو درباره موضوع حفظ یا عدم حفظ جنین، برای خود او و یا اطرافیانی که او آنان را در معرض تصمیم به سقط عمدی جنین می‌بیند، آماده هستید. اعلام کنید که و هر زمان خود او یا اطرافیان او نیاز داشتند، برای آنها در این موضوع وقت می‌گذارید.
- اگر نشانه‌ها، حکایت از «اقدام به سقط عمدی قریب الوقوع» دارد، ضمن «در اولویت قرار دادن فرایند گفتگو با وی» و «پیگیری مستمر»، مراتب را به فوریت به کارشناس-رابط مرکز نفس (مطابق فلوچارت انصراف از سقط عمدی) اطلاع دهید. بهتر است پیگیری‌های همزمان، در هماهنگی با یکدیگر باشد و از تماس‌های موازی‌ای که بی‌اطلاع از یکدیگر

باشند، پرهیز شود. تلاش شود تماس‌ها، با رضایت و استقبال مراجعه کننده نسبت به گفتگو در این موضوع همراه باشد. در صورتی که وی پیگیر گفتگو نیست و یا اعلام رضایت برای دریافت تماس ندارد نیز به جهت اهمیت جان جنین و نیز جان مادر که ممکن است در معرض خطر قرار گیرد، از تماس گرفتن و پیگیری صرف نظر نشود. نهایت تلاش صورت گیرد که تنها افرادی که ضرورت دارد از موضوع مطلع شوند تا حریم خصوصی فرد، به میزانی که مقدور است، محافظت شده باشد.

- اگر خودش اعلام نکرد که می‌خواهد به سقط عمدی جنین اقدام کند اما نشانه‌ها، حاکی از خطر اقدام به سقط عمدی جنین بود، به هیچ وجه اصرار نشود که برای مثال: «راستش را بگو» و ...؛ بلکه بلافاصله با این بیان که: «پس با توجه به اینکه ممکن است اطراف من و شما کسانی پیدا شوند که به گرفتن جان جنین خود فکر کنند، اجازه بده چند دقیقه درباره این موضوع برای نکاتی بگویم که اگر با چنین موردی مواجه شدی، بتوانی بلافاصله با اطلاعات خوبی که خواهی داشت، کمکش کنی.» حتی اگر مطمئن هستی قصد خود را پنهان کرده است، تلاش نکنید که او به قصد خود اعتراف کند. اجازه دهید اطلاعاتی که در اختیارش قرار می‌دهید، به انصراف وی از این عمل کمک کند. توجه داشته باشید گاهی هم حدس‌های ما نادرست است و این احتمال را هم در نظر بگیرید که ممکن است به هیچ وجه و هیچ‌گاه در معرض انجام سقط عمدی جنین نبوده و نباشد. از این جهت انتقال اطلاعات در قالب توانمند کردن او برای کمک به دیگران، در بسیاری از موارد، راه مناسب‌تری است.

ارجاعات و بازخوردها

- در صورتی که پاسخ سؤال و ابهام مراجعه کننده را نمی‌دانستید، بلافاصله از راهنمایی افراد خبره‌تر استفاده کنید. مثلاً در مسائل مربوط به پزشک، ماما به پزشک/ مامای مرکز خدمات جامع سلامت/ پایگاه سلامت شهری، روستایی ارجاع دهید و ضمن پیگیری مادر با پزشک/ مامای ارجاع شده تماس گرفته و موضوع را توضیح دهید یا در فرم ارجاع کاغذی یا الکترونیک مختصری از شرح حال مادر را به سطح بالاتر ثبت کنید. در صورت لزوم، مستقیم با مدرسان آموزش‌های مرتبط با «حمایت از حیات جنین» در معاونت بهداشت/ درمان دانشگاه تماس بگیرید. (مطابق مکاتبه ۱۵۰۸/۳۰۰۱ مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۳) از پرسیدن سؤال و کمک گرفتن، فروگذار نکنید. در عین حال اگر با استفاده از توان همکاران خودتان یا مرکز مسئول و یا کارشناسان شبکه، ابهامات برطرف می‌شود، از همان طریق اقدام به پرسش و تصمیم مناسب‌تر نمایید. مشورت و پیگیری پاسخ سؤالات، می‌تواند از چند منبع نیز دنبال شود.
- در موارد اختلال جدی روانشناختی یا روانپزشکی مراجعه کننده یا اطرافیان وی، ضمن گفتگوی اولیه انصراف از سقط عمدی و پایش هم‌زمان مورد جهت عدم وقوع سقط عمدی، به متخصص مربوطه نیز ارجاع دهید. نسبت به همراهی متخصص مربوطه با حفظ حیات جنین، اطمینانی نسبی وجود داشته باشد و در غیر این صورت، به متخصص متبحر و مورد اعتماد ارجاع داده شود.

- در مواردی که اقدام به سقط، قریب‌الوقوع به نظر می‌رسد و یا نیازمند به پیگیری خاص توسط یک مرکز حمایت‌گر می‌باشد، سریعاً مادر را به کارشناس-رابط مرکز نفس دانشگاه یا سایر سمن‌های مورد تأیید دانشگاه ارجاع دهید.
- با هماهنگی مسئولین ذی ربط، راهی ارتباطی از مجموعه مردمی حمایت از جنین (مرکز نفس یا مراکز مردمی مورد تأیید دانشگاه) یا یکی از کارشناسان مادران ستادی که در این موضوع معرفی شده‌اند، در اختیار مراجعه کننده قرار گیرد تا در صورت ضرورت، در هر ساعت، مراجعه کننده بتواند تماس بگیرد. حتی الامکان با اجازه مراجعه کننده، امکان تماس از طرف مجموعه‌های مردمی مورد تأیید دانشگاه نیز فراهم شود. در اولین فرصت، توسط شما و یا همکارانتان، وضعیت وی از طریق تماس تلفنی یا ملاقات حضوری در محل کار، پیگیری شود.

برخی سؤالات برای «سنجش نگرش مراجعه کننده نسبت به سقط عمدی»

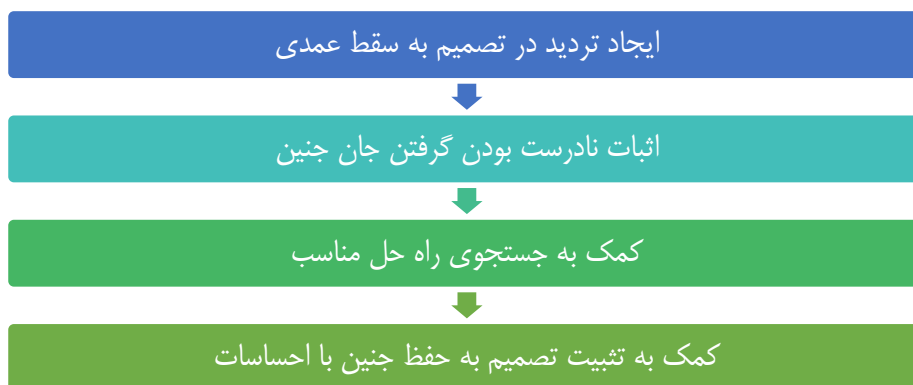
اگر زمان دارید، با این سؤالات می‌توانید اطلاعات بیشتری درباره دیدگاه و ذهنیت وی به دست آورید:

- آیا از نظر شما، جنین، در این سن، انسان است؟
- آیا از نظر شما، جنین، در این سن، حیات دارد؟ (آیا زنده است؟)
- آیا از نظر شما، جنین، در این سن، دارای روح است؟
- بر اساس اطلاعات شما، آیا سقط عمدی جنین، در این سن، حرام است؟
- بر اساس اطلاعات شما، آیا سقط عمدی جنین، عنوان قتل دارد؟
- آیا از دید سقط عمدی جنین در این سن اطلاعی دارید؟

پیشنهاد می‌شود این دو سؤال نیز، برای ایجاد تلنگر اولیه مطرح شود:

- آیا فرزند شما، پناهی جز شما دارد؟
- آیا از نظر شما فرزندان امکان دفاع از خود در برابر تصمیم شما به سقط دارد یا نه؟

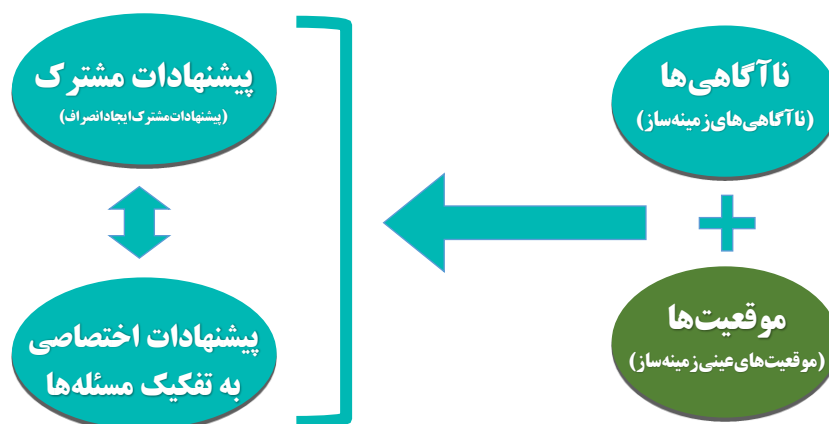
نگاهی دیگر به روند انصراف

«موقعیت‌های عینی زمینه‌ساز»

نسبت به اقدام به سقط عمدی جنین

در این بخش موقعیت‌های عینی زمینه‌ساز سقط عمدی معرفی شده است. راهکارها و زوایای ورود، در بخش «مسئله‌های زمینه ساز و پیشنهادات مربوطه» و نیز «پیشنهادهای مشترک» (بخش‌های بعدی) ارائه شده است. نسبت مفاهیم استفاده شده را مجدد مرور کنیم:

الگوی مفهومی سنجش وضعیت تا ارائه پیشنهاد

موقعیت‌های عینی زمینه‌ساز

ردیف	موقعیت	توضیح
۱	نخواستن فرزند بیشتر	کافی دانستن تعداد فرزندان (در مواردی حتی با یک یا دو فرزند و در مواردی با تعدد فرزندان) و عدم پذیرش فرزند جدید
۲	ضعف پدر یا مادر نسبت به وظایف خود درباره خانواده	همچون اعتیاد، مشکل روانی و مشکل فکری در پدر یا مادر، در دسترس نبودن شوهر به دلیل زندانی بودن، مأموریت شغلی داشتن و ... که موجب ترس از اختلال در ادای وظایف گردد.
۳	مشکلات مالی خانواده	نسبت به دوران حمل یا بعد تولد در مسکن، پوشاک، پوشک، تحصیل آینده فرزندان، ازدواج فرزندان در آینده
۴	ناپایداری شغلی یا بیکار بودن پدر یا مادر سرپرست خانوار	نسبت به نان آور خانواده
۵	بارداری پیش‌بینی نشده	اصرار بر خارج از برنامه بودن شکل‌گیری جنین، گاهی خود به تنهایی موجب تهدید جان جنین شده است.
۶	امکان بدرفتاری و خشونت نسبت به فرزندان	عادت یکی از زوجین یا هردو یا اطرافیان نزدیک به بدرفتاری با فرزندان
۷	تهدید از سوی شوهر برای انجام سقط عمدی	تهدید توسط شوهر به طلاق، رهاشدگی خانواده، قهر عاطفی و ... در صورت عدم انجام سقط عمدی

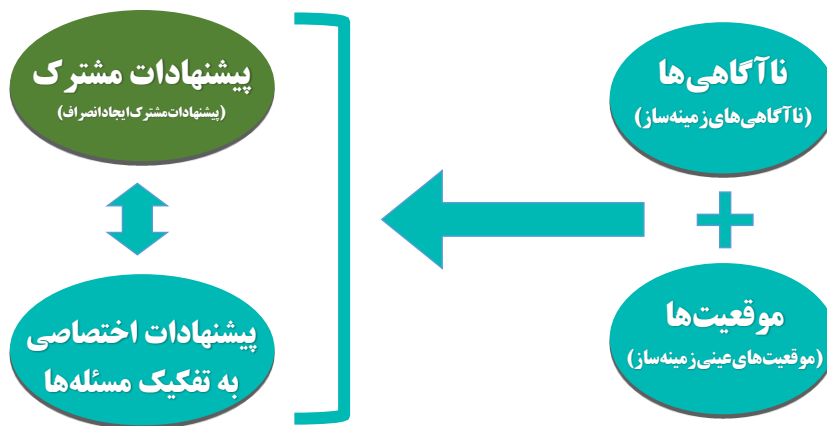
۸	تصمیم قطعی به طلاق	تصمیم قطعی به جداشدن از همسر، قبل از اطلاع از بارداری
۹	سرد بودن روابط بین زوجین و ترس از آسیب بیشتر به روابط	شامل روابط عاطفی، جنسی و ... از جمله در ابتدای ازدواج بودن و نگرانی از عدم ترمیم روابط در صورت حضور فرزند
۱۰	بارداری در دوران عقد و نامزدی	به دلیل نگاه و احتمال سرزنش توسط اطرافیان، دشواری‌های مدیریت این شرایط
۱۱	نداشتن همراهی اطرافیان در دوران نقاهت پس از زایمان	به دلیل بارداری در شهر غریب، فقدان فامیل یا قطع بودن ارتباط با فامیل، سالمند بودن مادر و پدر
۱۲	مرتبط با سن مادر در هنگام بارداری	نگرانی از تأثیر سن مادر بر سلامت مادر و جنین، مدیریت فرزندپروری و ...
۱۳	فضای نامناسب خانواده برای تربیت فرزند	مثل نامناسب بودن فضای خانواده، اطرافیان، محله و ...
۱۴	فاصله سنی با فرزند قبلی	کم یا زیاد دانستن فاصله بین فرزندان و آسیب زننده جدی دانستن آن
۱۵	تداخل مسئولیت پدر و مادری با سایر مسئولیت‌ها	به دلیل بر عهده داشتن مسئولیت‌های زمان گیر و یا سخت مثل نگهداری از پدر و مادر سالمند و ناتوان، خویشاوند بیمار، شغل سنگین و..
۱۶	عدم امنیت شغلی بدلیل بارداری	موقعیت شغلی، ورزشی، رسانه‌ای، علمی، مهاجرت (داخلی یا خارجی) شامل خطر در موقعیت فعلی یا فرصت آینده
۱۷	خلاف میل بودن جنسیت فرزند	در مواردی که جنسیت مشخص شده است و مطلوب فرد نیست یا اینکه جنسیت جنین هنوز مشخص نیست و اصرار داشته‌اند که با طی کردن رژیم تعیین جنسیت فرزنداندار شوند اما خارج پیش بینی قبلی بارداری محقق شده است.
۱۸	وجود بیماری یا ترس از بیماری در مادر	ترس از ناتوانی جسمی برای بارداری (درست یا نادرست)، بیماری جدی مادر که بارداری، آن را تشدید می‌کند یا نمی‌کند.
۱۹	نگرانی مادر برای از دست دادن زیبایی خود	نگرانی از کمترین آسیب به زیبایی، نگرانی از آسیب‌های جدی به زیبایی
۲۰	سابقه اختلالات روانی مادر یا پدر	مثل دوقطبی، وسواس، اضطراب شدید،
۲۱	خارج تعهد بودن ارتباط طرفین	شامل موارد ازدواج پنهانی، خارج ازدواج، تجاوز و ...
۲۲	ترس از نقص جنین	چه در مواردی که منشأ ترس صرفاً ذهنی است و چه در مواردی که شواهدی بر احتمال نقص وجود دارد و چه در مواردی که نقص احراز شده است.

«پیشنهادهای مشترک»

(با تأکید بر ارائه جملات آرامش بخش و بازدارنده)

برای ایجاد انصراف از سقط عمدی جنین

نسبت مفاهیم استفاده شده را مجدد مرور کنیم:

الگوی مفهومی سنجش وضعیت تا ارائه پیشنهاد

مروری بر پیشنهادهای مشترک

- الف) شکل دهی ارتباط و گفتگو (الزامات و اقدامات)
- ب) بررسی و تحلیل وضعیت مراجعه کننده از طریق گفتگو
- ج) توجه دادن به منزلت و کرامت جنین، جایگاه مادر و پدر و سلامت جسمی زوجین
 - توجه دادن به منزلت جنین
 - یادآوری جایگاه والای مادر و پدر
 - یادآوری سلامت جسمی زوجین با توجه به وقوع بارداری در مقابل سختی‌های ناباروری
- د) تبیین نادرستی انتخاب سقط عمدی جنین و تأکید بر اهمیت حفظ جنین به عنوان فرصتی برای امید و زندگی
 - ایجاد تردید نسبت به راهگشا بودن سقط
 - راهنمایی مراجعه کننده از نگرش منفی به سوی دیدگاه‌های امیدبخش
 - بیان همه جانبه بزرگی فرصت حفظ فرزند
 - تبیین ناپسندی اخلاقی
 - بیان برخی عوارض سقط عمدی
- هـ) کمک به تصمیم‌گیری راهگشا و حرکت در مسیر حل مسئله فعلی خانواده (مشاوره محور)
 - کمک به کاهش فشارهای روانی اطرافیان
 - بهبود مهارت حل مسئله
 - کمک به جستجو کردن ظرفیت‌های اطراف مادر و پدر
 - بیان نمونه‌های موفق سبک زندگی در همان شرایط

- آگاه سازی نسبت به قوانین حمایتی
- آگاهی سازی نسبت به امکان واگذاری سرپرستی
- توجه به ظرفیت توکل بعد از طراحی و تلاش

• (و) تثبیت تصمیم صحیح از طریق احساسات واقعی

• (ز) راهکارهای مؤثر (با رعایت صداقت و انصاف)

الف) شکل دهی ارتباط و گفتگو (الزامات و اقدامات)

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
اختصاص زمان کافی	اگر در حال حاضر فرصتی ندارید، قبل از هرگونه بیان ناگهانی که فاقد بررسی وضعیت باشد، تلاش کنید مجالی برای وقت گذاشتن ایجاد کنید و فرصتی مناسب برای گفتگو فراهم نمایید. برای مثال، می‌توانید بگویید: «لطفاً صبر کن تا شیفتم تمام شود» یا اگر مشغول کار پرحجمی هستید، موقتاً آن را به همکار خود بسپارید یا قراری برای ساعتی دیگر با مراجعه کننده تنظیم کنید. اختصاص زمان کافی، فواید بسیاری دارد از جمله: درک بهتر از مشکل مراجعه کننده، حس درک شدگی از سوی مراجعه کننده، یافتن راهکار اثرگذارتر توسط شما و در نهایت، انتقال بیشتر دلسوزی شما به وی.
مخفی نکردن صمیمیت و شوق خویش	به محض آغاز مواجهه با مادر، ضمن انتقال نگرانی نسبت به نگرانی‌های وی، شوق نسبت به بارداری وی را به صورت غیرمستقیم منتقل کنید. حرکات و زبان بدن شما و نیز ارتباط چشمی شما، اعتماد ساز، شوق آفرین و امید بخش باشد. اگر مراجعه کننده همجنس است، از پشت میز کار بلند شوید، کنار وی بنشینید و دستان او را بگیرید. در مواردی که مراجعه کننده از نظر احساسی دچار به هم ریختگی شده است (برای مثال، در حال گریه کردن است)، وی را در آغوش بگیرید.
اطمینان بخشی به مادر برای حفظ رازداری	به مخاطب اعلام کنید تا زمانی که خود او اجازه ندهد، حرف‌هایش را به کسی انتقال نمی‌دهید و نسبت به آن رازدار هستید. برای نمونه، بگویید: «همه صحبت‌های تو پیش من امانت است و می‌توانی به من اعتماد داشته باشی.»
اطمینان دادن برای همراهی مشاوره‌ای او	به مادر اطمینان دهید که همیشه برای مشورت دادن، کنارش هستید و رهایش نمی‌کنید.
تعیین فرصتی دیگر در صورت عدم آمادگی مراجعه کننده	اگر مادر در وضعیتی نیست که بتوانید درباره انصراف، با او صحبت کنید، فاصله‌ای زمانی ایجاد کنید و شرایط را به نحوی فراهم کنید که در این مدت، اقدام به سقط نکند. بگویید: «چند روز صبر کن تا هم وضعیت جنین رو بررسی کنیم که جای اون، کجاست. اصلاً شاید شرایطش طوری باشه که خودش سقط بشه. چند روز صبر کنی، برای سقط کردن دیر نمی‌شه.» البته شما در پیگیری حال او، تأخیر نکنید و اگر ممکن است، همان روز در ساعتی دیگر با او ارتباط بگیرید و صحبت کنید. زمان می‌تواند به انصراف وی کمک کند.

یکی دیگر از راهکارهای ایجاد زمان، تشویق وی به سونوگرافی دیگر برای بررسی وضعیت بارداری (خارج رحم بودن یا نبودن، سن و محل دقیق جنین) است. اگر لازم است، برای او نوبت بگیرید. مطمئن شوید پزشک مربوطه که وی به او مراجعه می‌کند، درباره اهمیت حفظ جنین از سقط عمدی، نگرش و مهارتی دارد.	
در صورتی که دسترسی شما به مراجعه‌کننده مناسب بوده و فوریتی در انتقال همه نکات به وی وجود نداشت، فاصله‌ای کوتاه برای وی جهت فکر کردن و خلوت با خود ایجاد کنید. این فاصله نباید طولانی شود.	ایجاد فرصتی برای فکر کردن وی در صورت امکان

توضیحات بیشتر درباره ضرورت اقدام الف - ۱ (ضرورت صرف زمان)

کسی که خود را در معرض مشاوره قرار داده است، به احتمال زیاد نوعی شک و «نه» درونی برای سقط عمدی جنین دارد. بعد از شنیدن حرف‌های اصلی وی، مناسب است دیگر ذهنیت‌ها، شرایط زمینه‌ای و احساسات پنهان او کشف شود. برای نمونه، گاهی ابراز می‌کند که مشکل مالی دارد اما درواقع، حس عمیق خوشبخت نبودن به خاطر بالا نبودن سطح مالی خانواده نیز در وی وجود دارد؛ گاهی همراه نبودن پدر، تأثیر عمیقی بر وی داشته است؛ گاهی احساس وجود مشکلات مالی، خیلی بیشتر از خود مشکلات مالی است. به هر حال، ممکن است تلفیقی از ذهنیت‌ها یا شرایط متعدد داشته باشیم.

گاهی برخی اضطراب‌ها و نگرانی‌ها در وی اثر عمیق‌تری دارد اما با این اظهار، سراغ مشاور می‌رود و برای نمونه، می‌گوید: «به خودم که باشه، خیلی بچه دوست دارم ولی تعداد سزارینم زیاد بوده»؛ ولی وقتی کارشناس، برای گفتگو با او زمان می‌گذارد، متوجه می‌شود که جدا از دلایل اظهار شده، احساسات وی دچار آسیب شده است. خلاصه سخن اینکه صرف زمان برای شنیدن وی، اهمیت قابل توجهی دارد.

ب) بررسی و تحلیل وضعیت مراجعه‌کننده از طریق گفتگو

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
شنیدن فعال	با کمال آرامش، حرف مراجعه‌کننده (مادر یا پدر) را بشنوید. شنیدن، اولین ضرورت برای ایجاد حس خوب در مخاطب و درک بهتر وضعیت است. در طول گفتگو، مطمئن شوید به سؤالات و ابهامات وی پاسخ گفته‌اید. در مواردی که پاسخ برخی سؤالات وی را نمی‌دانستید، یافتن و ارائه پاسخ وی را پیگیری کرده و یا ارجاع دهید. در هر صورت مطمئن شوید سؤال و یا اظهار وی را نادیده نگرفته‌اید. برخی از حرف‌های وی را که حس می‌کنید برای او مهم بوده و نسبت به آنها تأکید داشته، قبل از پاسخ دادن، تکرار کنید. برای نمونه، بگویید: «اجازه بده ببینم درست متوجه حرف‌های شما شدم؟ حس می‌کنی توان روحی برای تحمل سرزنش دیگران رو نداری؟ درست فهمیدم؟» در صورتی که تأیید کرد برداشت شما درست بوده، گفتگو را ادامه دهید. این بازخورد دادن و بازخورد گرفتن، موجب می‌شود مطمئن شود شما به حرف‌ها و دغدغه‌های وی توجه داشته‌اید. از او، درباره نظرش نسبت به درست بودن یا نبودن سقط کردن عمدی جنین بپرسید. برای نمونه بگویید: «چرا فکر می‌کنی سقط کردن این جنین، کار نادرستی نیست؟ میشه برام توضیح بدی؟» از او درباره مشکلی که موجب شده به سقط عمدی جنین فکر کند بپرسید. برای نمونه، بگویید: «مشکلی که باعث شده به سقط جنین فکر کنی چیه؟» وقتی مشکل خود را گفت، بگویید: «مشکل دیگه‌ای هم هست؟»

از او بخواهید ترس های خود را پیدا کند. برای نمونه، به او بگویید: «در شرایطی که هستی، ترس هایت از چه چیز یا چه چیزهایی است؟ ممکن است فکر کنی و به من بگویی؟» از او درباره نظر همسر و اطرافیانش پرسید تا درک بهتری از وضعیت پیدا کنید. برای نمونه، بگویید: «رفتار و نظر همسر و اطرافیانت نسبت به بارداری تو چی بوده؟ اگر میگی اطلاع ندارن، فکر می کنی اگر اطلاع پیدا کنن چی میگن؟» از او بخواهید درباره نظرش نسبت به وضعیت زیستی و نیز نگرش دینی به جنینش در این سن، توضیح دهد. برای نمونه، پرسید: «به نظرت، تو این سن که جنینت در اون قرار داره، چه اندامهایی از جنین تشکیل شده؟ چه وضعیت جسمی ای داره؟ اطلاعی از نظر دین درباره انسان بودن یا انسان نبودن و روح داشتن و نداشتنش داری؟» تلاش کنید در کنار شنیدن حرف های مادر، حالت های روحی مراجعه کننده را نیز ارزیابی کنید. برای نمونه، این موارد را جستجو کنید: «امید یا ناامیدی»، «ترس یا جرأت»، «اعتماد به نفس یا باختن خود»، «هیجان زدگی یا آرامش»، «وضعیت عواطف» و ... این ارزیابی، گرچه قاعده مند و جامع نیست اما کمک به درک بهتر وضعیت خواهد کرد.	
همدلی به معنای «خودتان را به جای طرف مقابل قرار دادن» است اما همدردی، دلسوزی برای اوست. به بیان ساده تر همدلی یعنی توانایی درک احساسات، افکار و تجربه های دیگران و اعتبار بخشیدن به آنچه آن ها تجربه می کنند؛ درواقع توانایی دیدن دنیا از چشم شخص مقابل و درک آنچه که او احساس می کند؛ اما همدردی، یعنی داشتن احساس بد برای اتفاق بدی که برای طرف مقابل افتاده است. افرادی که همدلی دریافت می کنند، احساس ارزشمند بودن را تجربه می کنند؛ زیرا آن ها به درستی و به قدر کافی شنیده شده اند؛ بدون اینکه به آن ها برچسب هایی مانند احساساتی، افراطی، زودرنج و... زده شود. همدلی فضایی امن برای ابراز افراد فراهم می کند. غالباً افراد، مسئولیت حل مشکل را قبول می کنند. وقتی شخص متوجه می شود درونیات او همدلانه درک شده است، احساس آرامش خواهد کرد اما افرادی که همدردی دریافت می کنند، ممکن است احساس کنند درک نشده اند؛ زیرا در فضایی آلوده به قضاوت و نصیحت، شنیده خواهند شد. برخی احساسات ابراز شده مراجعه کننده را که فکر می کنید برای او مهم تر است، به خود وی منعکس کنید و گزارشی از آن ارائه دهید تا متوجه شود که حواستان به حالات روحی او هست. برای نمونه، بگویید: «گفتی که دلت برای آینده بچه ها شور میزنه؟» گزارش او از مشکلاتش را بپذیرید، فرض را بر این بگذارید که حرف هایش کاملاً صادقانه است. تلاش کنید کمی از شدتی که نسبت به مشکلات توصیف می کند، کم کنید. برای نمونه: «قبول دارم که مشکلاتی که می گی مهمه و باید به اونا توجه کنیم ولی هیچ مشکلی بدون راه حل نیست و خیلی آدما، مشکلات شدیدتری ممکنه داشته باشن. ولی نگرانی تو هم خیلی مهمه و باید درباره اون حرف بزنیم.»	همدلی با مادر و نه همدردی با او
تلاش کنید وقتی مادر عوامل متعددی را مطرح می کند، اولویت بندی کنید و از او هم بخواهید که بگوید کدام مسئله ها، مسئله های اصلی او است و کدام مسئله ها، فرعی است. این موضوع، به آسان تر شدن و متمرکز شدن جستجوی راه حل کمک می کند. می توانید مشکلاتش را روی کاغذ را بنویسید و با کمک خودش آنها را اولویت بندی کنید.	اولویت بندی مشکلات مادر

ج) توجه دادن به منزلت و کرامت جنین، یادآوری جایگاه والای مادر و پدر و سلامت جسمی زوجین

ج-۱) توجه دادن به منزلت جنین

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
جنین، موجودی حیرت‌انگیز است	جهت ایجاد زمینه توجه به روند رشد جنین و کسب اطلاعات بیشتر درباره وضعیت جنین، وی را می‌توانید به سونوگرافی ارجاع دهید. برای مثال، بگویید: «اول اجازه بده یه سونوگرافی انجام بشه که ببینیم جنین کجا قرار داره.» در صورت امکان، هماهنگی‌ای صورت گیرد که سونولوژیست، اندام‌های جنین را به پدر و مادر نشان دهد و درباره روند رشد جنین، به پدر و مادر توضیح دهد. تجربه نشان می‌دهد که وقتی وضعیت جسمانی جنین ملموس‌تر می‌شود، بسیاری از افراد منصرف می‌شوند. در صورت عدم دسترسی به سونوگرافی، حتی FHR (فاکتور ضربان قلب جنین) نیز می‌تواند برای این هدف مفید باشد.
نشان دادن تصویر جنین واقعی	تصویر جنین سقط شده واقعی در آن سن جنینی، به مادر نشان داده شود. این کار موجب ایجاد توجه بیشتری به روند رشد جنین می‌شود. بگویید: «عزیزم؛ ببین این جنین رو. هم سن فرزند شماست. دست‌ها و پاهاش رو ببین ...»
اشاره به منزلت دینی جنین	طبق مدارک دینی، جنین از همان ابتدا، ویژگی‌های مهمی دارد. برخی از آنها را مرور می‌کنیم: ۱) دارای روحی انسانی هرچند این روح هنوز روح کامل نیست؛ ۲) مرتبه‌ای از وجود انسانی است؛ ۳) پای به جهان وجود نهاده است هرچند برای ما حضور او ملموس نباشد؛ ۴) سقط عمدی جنین از همان ابتدا از نظر دینی حرام است. ^۴ این نکات را به میزان آمادگی مخاطب، به او منتقل کنید. برای مثال، بگویید: «بعضی آدم‌ها فکر می‌کنن وقتی جنین یکی دو ماهشه، روح نداره و هنوز انسان نیست و این جور فکرها، خیلی‌ها نمیدونن جنین از همون اول، یه روحی داره و یه نیمچه انسان شده. نباید بگیم هنوز نیومده و می‌خوایم جلوی او مدنشو بگیریم. باید بگیم اومده و ما می‌خوایم جونشو بگیریم.»
تفاوت‌های میان جنین و دیگر فرزندان	با توجه به تصور اهمیت نداشتن انسانی جنین و اینکه می‌دانیم جنین از نظر شأن انسانی، نسیتی با انسان کامل دارد ^۵ ، از مقایسه بین جنین و فرزند متولد شده استفاده کنید و البته باید توضیح دهید که چرا چنین مقایسه می‌کنید. برای نمونه، بپرسید: «از نظر شما تفاوت بچه‌ای که می‌بینیم با جنینی که فعلاً اونو را از نزدیک نمی‌بینیم چیه؟» یا «به نظر شما اگه کسی دست و پای فرزند خودشو تو دوران جنینی هم مستقیم می‌دید و واکنش‌های جینشونو نسبت به محیط به طور کامل متوجه می‌شد، باز دلش می‌ومد با یه قرص، شاهد باشه که چطور جینش اذیت می‌شه و ذره‌ذره جونشو از دست میده؟»

^۴ - بنا بر نظر همه مراجع معظم، بدون هیچ اختلافی، سقط عمدی جنین از همان ابتدای شکل‌گیری جنین حرام است. درباره ملاک آغاز حرمت، اختلاف بسیار جزئی‌ای وجود دارد که آیا لحظه لقاح است یا اندکی بعد از آن اما به هر حال از همان مرحله شکل‌گیری نطفه، حرام بودن سقط عمدی آغاز می‌شود. اشاره به زمان دمیده شدن روح کامل در برخی احکام، مربوط به موارد استثنای سقط عمدی جنین است و گرنه حرام بودن، قبل از دمیده شدن روح کامل آغاز شده است. برای نمونه، به لینک www.24khilink/f/ مراجعه فرمایید.

^۵ - مباحث هستی‌شناسی جنین نشان می‌دهد که جنین از زمان شکل‌گیری، از نظر دینی، مرتبه‌ای از وجود انسان کامل را داراست.

ج-۲) یادآوری جایگاه مادر و پدر

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
جنین، امانت است	برای نمونه، به مادر بگویید: «خدا به تو اعتماد کرده که موجودی زنده رو درونت قرار داده. این موجود، امانت خداست. کسی که امانتی رو می‌سپره، به امانتدار اعتماد کرده است. به خودت باید افتخار کنی که تو آن امانتدار هستی. گرفتن جان جنین، یعنی من امانتداری ندارم و نمی‌خواهم امانتدار خداوند باشم.» می‌توانید این مفهوم را در قالب سؤال و پاسخ هم با او مطرح کنید برای مثال: «اگه من چند کیلو سیب نزد تو به امانت بذارم، برام نگه می‌داری؟ (بله) خب این فرزند، کمتر از اون چند کیلو سیب نیست و خدا هم بهترین امانت‌دهنده است.» برای پدر هم می‌توانید از همین مفهوم استفاده کنید: «پدر، مسئولیت سنگینی نسبت به فرزند و خانواده‌ش داره. خدا این فرزند رو به شما امانت داده. نباید امانت رو دست کم بگیریم. امانتی که خودشم مهمه. امانت دهنده هم مهمه. اینکه من و شما امانتدار خوبی بشیم هم مهمه.»
مامان و بابا، پناه جنین هستند	برای مادر: «تو یه مادر هستی و همه مادران، دوست دارن انتخاب کنند که از فرزندانشون حفاظت کنن. پس بهترین انتخاب رو داشته باش. چطور می‌تونم کمکت کنم که پناه جنینت بمونی؟» برای پدر و مادر: «این جنین، الان موجودی مظلوم و تنهاس. پدر و مادرش انتخاب شدن که تنها پناهگاهش باشن. بدن مادر برای جنین، امن‌ترین جای جهانیه. چطور ممکنه یه مادر، اجازه بده که جان کسی که به اون پناه آورده گرفته بشه؟» «همه موجودات جهان دوست دارن تجربه‌های خوب داشته باشن. به خاطر همین، می‌تونیم بگیریم زبان حال فرزند تو هم آینه که انگار تو رو صدا می‌کنه و از تو می‌خواد که پناهش باشی.» برای پدر: «تو یه پدر هستی و پدر، تکیه‌گاه خانواده‌شه. برای مراقبت از اونا، حتی جنین‌تون، وظیفه داری. امنیت خانواده، به عهده توست.»
بیان شکوه مادری	به شگفتی بیولوژیک، اخلاقی و دینی مادری اشاره کنید. این عبارت‌ها می‌تواند منعکس‌کننده ارزشمندی مادری باشد: «اون قدر جسم یه مادر شگفت‌انگیزه که می‌تونه یه انسان زنده رو از زمانی که اندازه یه کنجده، تا زمانی که دو سه کیلو وزن دارد، پرورش بده.» یا «این بچه، از سلول‌های وجود خودش شکل گرفته. خون تو در رگ‌هاش جریان پیدا کرده. حس تو نسبت به موجودی که از بخشی از وجود خودش شکل گرفته، چیه؟» به باور دینی نسبت به پرورش جنین اشاره کنید: «یکی از اوج‌های شکوفایی یه زن، تجربه مادری و مادرشدنه. این تجربه، صفحه‌ای تازه‌ای از زندگی توست که با همه مراحل قبلی زندگیت متفاوت» یا اینکه: «همه ما در دامن مادرمان بزرگ شده‌ایم و بزرگ شدن بچه در دامن مادرشون رو هم دیده‌ایم اما اینکه خودت مادر بشی، خیلی متفاوت. تو در یک کلام، الان مادر هستی.» یا اینکه: «موجودی که در وجودت بهش جا دادی، در باور دینی، از با شرافت‌ترین مخلوقات این جهانیه. از اولش، روح انسانیش، کامل نیست ولی همین مدتی که توی وجود تو خونه داره، در حال کامل‌تر شدن.»

ج-۳) یادآوری سلامت جسمی زوجین با توجه به وقوع بارداری در مقابل سختی‌های ناباروری

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
بارداری، مثل یک معجزه است	نسبت به پیچیدگی عواملی که زمینه شکل‌گیری بارداری را فراهم می‌کنند، تذکر بدهید. برای نمونه، بگویید:

«بارداری، مثل یه معجزه اس که تعداد زیادی عامل باید کنار هم قرار بگیرن تا بتونن اونو ایجاد کنن. بارداری رو ساده نگیر.» یا اینکه: «بارداری، یه پدیده خاص و پیچیده و یه معجزه فیزیولوژیکه که به این راحتی اتفاق نمی‌افته و به این راحتی هم تکرار نمی‌شه.» «گزارش سازمان بهداشت جهانی می‌گه که از هر ۶ نفر، یه نفر دچار ناباروریه. ۶ خیلی از کسانی که نابارور هم نیستن، در مقاطعی که مایلن فرزنددار بشن، نمی‌شن. از این جهت، نمی‌تونن مطمئن باشی فرصت بارداری، دوباره تکرار می‌شه.»	
دشواری‌ها و هزینه‌های درمان ناباروری را بگویید. اینکه بسیاری از درمان‌های ناباروری با وجود سختی‌ها و هزینه‌ها موفق نیست، اشاره شود. این در حالی است که بدون هزینه سنگین و بدون زحمت، خداوند به این خانواده، فرزندی داده است. برای نمونه، از جملات ذیل می‌توانید استفاده کنید: «همین الان که با هم حرف می‌زنیم، تعداد زیادی زوج، در حال آزمایش هستند که ببینن تلاش بسیار دشواری که داشتند، موجب باروری شده یا نه.» آشنا کردن مادری که می‌خواهد سقط عمدی داشته باشد با خانمی که اکنون در حال درمان ناباروری است و سختی‌های زیادی را بر خود روا کرده، می‌تواند به درک اهمیت باروری کمک کند.	سختی ناباروری
به هزینه‌های واقعی درمان ناباروری (هزینه واقعی درمان ناباروری شامل هزینه‌ای که خانواده پرداخت می‌کند و هزینه‌ای که بیمه‌ها متحمل می‌شوند) اشاره کنید: «نعمتی رو که می‌خواید به این راحتی از دستش بدید، خیلی‌ها میلیون‌ها هزینه می‌کنن تا اون رو به دست بیارن.»	برآورد هزینه‌های ناباروری

د) تبیین نادرستی انتخاب سقط عمدی جنین و تاکید بر اهمیت حفظ جنین به عنوان فرصتی برای

امید و زندگی

د-۱) ایجاد تردید نسبت به راهگشا بودن سقط

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
ایجاد تردید نسبت به کم شدن مشکلات با سقط عمدی	کسی که به اقدام به سقط عمدی فکر می‌کند، آن را برای حل مشکلی از مشکلات زندگی خود دنبال می‌کند. واقعیت این است که در بسیاری موارد، جدا از غیر اخلاقی بودن گرفتن جان جنین، این اقدام، موجب برطرف شدن مشکل وی هم نخواهد شد و بلکه آغاز بسیاری مشکلات دیگر خواهد بود. به همین جهت، با تذکر این موضوع، اطمینان وی نسبت به راهگشا بودن سقط عمدی را زیر سؤال ببرید: «از کجا مطمئن هستی که با از بین بردن جنین، مشکلاتت حل می‌شه یا کمتر می‌شه؟» یا اینکه: «قبول دارم که توی این فرصت، برای فرزنددار شدن با مشکلات زیادی روبرو هستی اما نمی‌تونن مطمئن باشی که فرصت بهتری از این فرصت، برای فرزنددار شدن پیدا کنی.»
بیان نمونه‌هایی از گره‌های کور که بعد سقط عمدی در زندگی افراد ایجاد شده است.	باور ما این است که اگر عملی ظلم به دیگری باشد، برکتی نخواهد داشت و برکت را از بقیه زندگی هم کم می‌کند. این موضوع را به وی منعکس کنید: «حاضری برکت از زندگی بره؟ حاضری آسایش به عزیزان و اطرافیانت وارد بشه؟ اثر ظلم رو نباید هیچ وقت دست کم بگیریم. می‌گه بترس از ظلم به کسی که پناهی نداره.» بیان قصه‌های واقعی از آدم‌هایی که گره‌های کوری بعد انجام سقط عمدی افتاده تو زندگیاشون.

۶ - بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۲۳، برآورد شده حدود ۱۷/۵ درصد از جمعیت جهان، دچار (تحت تأثیر) ناباروری هستند. (از هر ۶ نفر، یک نفر)

گرفتن جان جنین، راه حل نیست	از جهتی دیگر، اقدام غیراخلاقی، نمی تواند راه حل دانسته شود. از این جهت، می توانید چنین بگویید: «گرفتن جان جنین، راه نادرستیه. از این جهت، نباید تصور بشه که می تونه راه حل باشه. به همین خاطر، باید راه حل واقعی رو با هم جستجو کنیم.» به عنوان نمونه، برای کسی که دغدغه اقتصادی دارد: «از کجا مطمئن هستی مشکل اقتصادی تو، با سقط عمدی جنین حل می شه؟»
-----------------------------	--

د-۲) راهنمایی مراجعه کننده از نگرش منفی به سوی دیدگاه های امیدبخش

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
این بچه، ناخواسته نیست؛ بلکه خداخواسته است.	گاهی مردم بخاطر سرزنش دیگران نسبت به برنامه ریزی شده بودن بارداری، دست به انجام سقط عمدی می زنند. نمونه جملاتی که می تواند این موضوع را انتقال دهد، چنین است: «باید برای زندگی خودمون برنامه ریزی کنیم اما همیشه برنامه ریزی ما دقیق و بهترین نیست. هنر آینه که بتونیم برنامه ریزی های خودمون رو با توجه به شرایط امروزمون و ملاحظه های اخلاقی، به روز کنیم.» همان طور که بیان خواهد شد، بیان نمونه ها و داستان های واقعی در هریک از بخش ها، می تواند اثرگذاری و ملموس بودن را افزایش دهد: «می دونستی برآورد شده که بیشتر از یک سوم بارداری ها در جهان، بدون برنامه ریزی قبلی اتفاق می افته؟ می دونی خیلی از کسانی که به خاطر اصرار بر برنامه ریزی شده بودن بارداری، بارداری خودشونو به تعویق انداختند، الان جزو زوجین نابارور هستن؟»
به آینده ی این بچه امید داشته باش	گاهی مادر به دلیل بالا بودن سطح هورمون ها و حس ناچاری، به احتمال های امیدوارانه فکر نمی کند. گاهی اطرافیان او هم بدترین احتمالات را برای او مطرح می کنند. شما احتمالات امیدوارانه درباره آینده فرزند او را طرح کنید. وقتی درباره احتمال صحبت می کنیم، نباید به صورت یقینی بیان کنید تا غیرصادقانه نباشد اما به هر حال مراجعه کننده، نیاز بیشتری به احتمالات امیدوارانه دارد تا بتواند بهتر در مسیر حفظ جنین قدم بردارد. برخی از این نوع بیان ها تقدیم می شود: «تو حس می کنی این بچه به زندگی تو لطمه می زنه اما از کجا مطمئن هستی که عکس این نیست؟ از کجا معلوم که این بچه، ناجی تو و مایه برکت زندگیت نشه؟ از کجا مطمئن هستی که این فرزند، زندگی تو رو متحول نکنه؟ چه مادی و چه معنوی.» یا اینکه: «شاید خداوند خواسته به بهانه حضور این طفل بی گناه، به تو و خانواده ت کمک کنه و مشکلات فعلی شما رو براتون حل کنه.» یا اینکه «شاید اون تغییر اساسی که زندگی تو نیاز داره، با این فرزند و به برکت این فرزند اتفاق بیفته.» یا اینکه «می تونی مطمئن باشی که آینده، بهترین همدم و تکیه گاه تو همین فرزند نباشه؟ به ویژه اینکه برات ایستادگی کرده ای. اتفاقاً خیلی وقت ها، آخرین فرزندان خانواده، در آینده بیشتر از بقیه بچه ها عصای دست پدر و مادر میشن.» یا اینکه «خیلی اوقات همون جنین خارج پیش بینی قبلی، به شیرین ترین فرزند خانواده تبدیل می شه. به ویژه اینکه خودت هم برات استقامت و مقاومت بیشتری می خوای داشته باشی.» یا اینکه: «می تونی مطمئن باشی که فرزندت در آینده، به هیچ وجه تبدیل به نجات دهنده انسان های زیادی از مشکلات و غصه ها نشه؟ شاید کسی بتونه در دنیا و آخرت، دست خیلی ها از جمله خود تو رو بگیره، همین بچه باشه.»
مشکلات، پایدار نیستند؛ رفع می شوند	یکی از ذهنیت های نادرستی که می تواند موجب شود مادر، هیچ روزنه امیدی را احساس نکند، این است که تصور می کند مشکلات فعلی او تغییری نخواهد کرد و بلکه مشکلات بیشتری در انتظار اوست. این حس بدبینانه را، از وی دور کنید. نمونه جملاتی که می تواند این مفهوم را منتقل کند، تقدیم می شود: «شاید حل شدن مشکلات شما و خانواده ت، از نظر من و شما سخت پیدا بشه ولی به هر حال، کسی نمی تونه ادعا کنه برطرف کردن مشکلات، غیرممکنه.» یا اینکه «احتمال بده به زودی، نگرانی های تو نسبت به مسائل امروزت برطرف بشه. احتمال بده شرایط تو تغییر کنه. به ویژه وقتی که تصمیم بگیری قدم های خودت رو درست برداری.» یا اینکه «اگر نگران مشکلاتی هستی که ممکنه در آینده سراغت بیاد، این نگرانی رو کنار بذار چون فردای ما، صبوری ها و اتفاقات خوب خودش رو داره. ضمن اینکه تا زمانی که چیزی پیش نیاد، اطمینانی نیست که پیش بیاد.»

گرچه برخی از اتفاقات زندگی، به خاطر بد عمل کردن ماست اما همان اتفاقات هم در مجموع، تحت اراده الهی است و زمینه بازگشت به خداوند و رشد در آن وجود دارد. بارداری پیش‌بینی نشده، نه تنها گناه نیست، بلکه هر بارداری، خودش نوید برکت هم هست.^۷ به این جهت، بیان‌های مشابه زیر پیشنهاد می‌شود: «زمانی هست که ما فرزند می‌خوایم و خدا هم به ما عطا می‌کند و زمانی هست که ما قصد نداشتیم و خدا به ما فرزندی عطا کرده. خدای بزرگ، قدرت داشت که جلوی شکل‌گرفتن جنینی که ما نمی‌خواستیمش رو بگیره اما نگرفته. می‌تونست جهان طوری آفریده شده باشه که هیچ بارداری‌ای خارج برنامه‌ریزی اتفاق نیفته. جهان، تصادفی و کور نیست. حیات این موجود، برای خداوند ارزش دارد. هیچ موقعیتی که برای ما فراهم شده، خارج از اراده خدا نیست. چگونه می‌تونیم مطمئن باشیم که بچه‌ای که فقط با خواست خدا آمده، از بچه‌ای که ما هم اونو خواسته‌ایم، بهتر نباشد؟» یا اینکه: «خواست خود خدا برای ما همیشه در نهایت، خیر هست. صلاح و مصلحت ما رو خدا می‌دونه و چه بسا این بارداری و این فرزند، برای تو مصلحتی داشته باشه که سال‌ها بعد متوجه بشی. مهم آینه که قدم‌های خودتو درست برداری.» یا اینکه: «خدا، می‌تونست جلوی شکل‌گرفتن این جنین رو بگیره اما خواسته که حاصل وجود تو و همسرت، در مسیر زندگی قرار بگیره. آیا ما حق داریم این چرخه حیات اونو قطع کنیم؟»	اشاره به خواست و مشیت الهی
از منظر دینی، نگرانی از رزق عمومی و ضروری انسان، نادیده گرفتن وعده الهی است. ممکن است در مقطعی از زندگی با تلاطم‌هایی روبرو شویم اما چنین نیست که خدای بزرگ، کسی را نسبت به رزق و ... رها کند. پیشنهاد می‌شود نکات زیر منتقل شود: «هرکی، رزق خودشو می‌خوره و به رزق کسی دیگه لطمه وارد نمی‌کنه. می‌تونی تصور کنی نوزادی متولد بشه و با تولدش موجب گرسنه موندن خواهر و برادرش بشه؟ چنین تجربه‌ای سراغ داری؟»^۸ «خدا قول داده که رزق هر فرزندی رو می‌رسونه. فرموده که فرزندان خودتونو به خاطر فقر یا ترس از فقر نکشید و گفته که رزق اونا رو می‌رسونه.»^۹	خدا، روزی دهنده است
هیچ واقعه‌ای در زندگی نیست که از دایره امتحان الهی خارج باشد. حتی اگر به کسی ظلمی شود یا نتیجه ظلم خود را تجربه کند، بازهم در امتحان الهی قرار دارد؛^{۱۰} چه رسد به بارداری و تولد یک نوزاد که خودش حتی در سخت‌ترین شرایط، اتفاقی بسیار ارزشمند است. این جملات پیشنهاد می‌شود: «این بارداری، به امتحان برای ارتقا تو هم هست. زندگی، صحنه زیبایی هنرمندی ماست. تلاش کن با کمک گرفتن از خدا و بهترین انتخاب‌ها، خوبی‌ها رو به سوی خودت جذب کنی.»	اشاره به امتحان الهی

د-۳) بیان همه جانبه بزرگی فرصت حفظ فرزند

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
فایده فرزند برای پدر و مادر	گرچه فواید فرزندآوری به هیچ وجه نباید اصل دلایل برای حفظ جنین قرار گیرد، اما در هنگام بررسی فرصت‌های حفظ جنین، می‌تواند اشاره شود. حتماً بیان منزلت انسانی جنین، ناپسندی اخلاقی گرفتن جان جنین و بیان آسیب‌ها و عوارض، در اولویت است. با رعایت این نکات، از فوایدی که معمولاً در فرزنددار شدن جاری می‌شود، بگویید. برای نمونه: «با وجود اینکه جسم تو، تلاطم زیادی رو در دوران بارداری تجربه می‌کنه، بخشی از اکسیر جوانی در همین بارداری قرار داره. حتی تلاطم‌های جسمی بارداری هم، ضعف‌های پنهان جسمی تو رو نشون می‌ده و می‌توانی با

^۷ - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله): «فرزندی از امت من، محبوب‌تر است نزد من از آنچه آفتاب بر آن می‌تابد.» (وَالْمَوْلُودُ فِي أُمَّتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ) (عوالی اللتالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة، جلد ۳، صفحه ۲۸۶)

^۸ - نگاه دینی در این موضوع آن است که: هیچ جنبه‌ای در زمین نیست مگر اینکه روزی او بر خداست! او قرارگاه و محل نقل و انتقالش را می‌داند. (وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَ يُعْلَمُ مُسْتَقَرُّهَا وَ مُسْتَوْدَعُهَا) (هود، ۶)

^۹ - «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ حَقِّيَّةً إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرِزُقُهُمْ وَ إِيَّاكُمْ إِنْ قَتَلْتُمْ كَانَتْ خَطَاً كَبِيراً وَ فرزندانتان را از ترس فقر، نکشید! ما آنها و شما را روزی می‌دهیم؛ مسلماً کشتن آنها اشتباه بزرگی است!» (الإسراء، ۳۱)

^{۱۰} - و آن زمان که شما را از جنگال فرعونیان رهایی بخشیدیم؛ که همواره شما را به بدترین صورت آزار می‌دادند: پسران شما را سر می‌بردند؛ و بی‌حیا کردن زنان شما بودند. و در اینها، آزمایش بزرگی از طرف پروردگارتان برای شما بود. (وَ إِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يُسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَ فِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ) (البقرة، ۴۹)

رسیدگی به اونا در این روزهایی که هنوز به سن سالمندی نرسیدی، سطح سلامتی خودتو بالاتر ببری.» یا اینکه: «حفظ جان جنین، حافظ شخصیت اجتماعی تو و شخصیت تو پیش خودته. اینجوری حس بهتری از خودت داری.» «خیلی از پدر و مادرها، با تولد فرزندشون، حرکت و همت متفاوتی رو که انگیزه جوانی در اونها ایجاد می‌کند، تجربه می‌کنن.» یا اینکه «خدای بزرگ، بارها و بارها در قرآن، فرزند رو هدیه (هبه) دونسته. فرزند تو، هدیه‌ای از طرف خداست.» یا اینکه: «بچه‌ها با خودشون، رزق و شادی میارن. خدا خواسته تو رو در چنین موقعیتی قرار بده. قدرشو میدونی؟» یا اینکه: «فرزند تو، هر قدم خوبی که بر می‌داری، خوبی‌ش به تو هم بر می‌گرده.»	
وقتی فرزند جدیدی وارد خانواده می‌شود، خواهر و برادر او و نیز خویشاوندان نزدیک مثل خاله، عمه، عمو، دایی، پدربزرگ و مادربزرگ، ارتباطی جدید را تجربه می‌کنند. فایده نزدیک‌تر، مربوط به خواهر و برادر است. برای نمونه، در مواردی که این جنین، فرزند اول نبوده و خواهر و برادری دارد، می‌توانید این جملات را استفاده کنید: «تا حالا دیدی وقتی بچه‌ها خواهر و برادری بهشون اضافه می‌شهف چه ذوقی میکنن؟ ارزش این فرزند برای خواهر و برادرهاش رو هم در نظر بگیر.»	فایده فرزند برای بقیه اعضای خانواده

د-۴) تبیین ناپسندی اخلاقی

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
حق حیات جنین	جنین از این نظر که موجودی مستقل است، حقی برای زندگی کردن دارد. می‌توانید از این عبارات استفاده کنید: «آیا ما می‌تونیم برای حیات کسی تصمیم بگیریم؟» یا اینکه: «موجودی که درون تو قرار داره، یه انسانه. زندگی رو از اون دریغ نکن.» یا اینکه: «ما چه حقی داریم زندگی رو از کسی که خدا به اون زندگی داده، بگیریم؟»
توجه به زیبایی‌های «نجات جان»	نجات جنین زیباست. حتی آن مادر که در شرایط دشوار مقاومت کرده و جنین خود را حفظ می‌کند، می‌تواند «ناجی جنین» دانسته شود. به ویژه در شرایطی که فشار اطرافیان بر مادر برای انجام سقط زیاد است. برای نمونه، می‌توانید به او چنین بگویید: «تصور کن جان کسی در خطر و تو، تنها کسی هستی که می‌تونی نجاتش بدی. چیکار می‌کنی؟ فرصت نجات دادن یه جان رو از خودت نگیر. تو که پناه فرزندت باید باشی.»
ناپسندی اخلاقی گرفتن یک جان	عمل گرفتن جان جنین، به خودی خود و جدا از همه محاسبات منفعت‌گرایانه و تخمین زدن هزینه‌هایش، از نظر اخلاقی نادرست است و فطرت‌های پاک، از کاری که از نظر اخلاقی نادرست است دور می‌شوند. اطمینان داشته باشید تمایلات اخلاقی در وجود همه انسان‌ها قرار دارد و لازم است نسبت به آن یادآوری شود. برای نمونه: «در هر صورت، از بین بردن جنینی که در شکم داری، مصداق قتل فرزند و آثار عمل نادرست هم، توی زندگی آشکار می‌شه.» یا اینکه: «آیا حاضری جان یک انسان رو بگیری؟ انسانی که می‌تونه زندگی کنه و تجربیاتی داشته باشه. گرفتن جان این جنین چه تفاوتی داره؟ آیا کسی حاضره جان فرزند یکی دوساله خودشو بگیره؟ از جهت زنده بودن و امکان تجربه کردن جهان، چه تفاوتی بین گرفتن جان فرزند فعلی با جنین هست؟ ضمن اینکه در نگاه دینی، جنین، فرزند ما محسوب می‌شه.» ^{۱۱} «وقتی به سقط جنین فکر می‌کنی، شده که خودت رو جای جنینت قرار بدی؟ اگر جای اون بودی هم نظرت همین بود؟»
برگشت‌ناپذیری حیات جنین در صورت پشیمانی	برای نمونه: «اگه زمانی از سقط کردنش پشیمان بشی، راهی برای برگردوندنش به این جهان داری؟ راهی داری که بتونی برگردونیش و به آغوش بکشیش؟ اگه یه روز دلت براش تنگ بشه، یه روز بگی کاش می‌ذاشتم زندگی کنه، راهی برای برگردوندن حق زندگی بهش داری؟»

^{۱۱} - دلیل اینکه جنین را در همه سنین در ادبیات قرآنی فرزند (ولد) می‌دانیم، به تحلیل از آیه ۱۲ سوره مبارکه ممتحنه باز می‌گردد. در این آیه که بیعت و قول گرفتن پیامبر خدا (ص) از زنان را حکایت می‌کند، نکشتن فرزندان، از زنان خواسته شده است. دلایلی وجود دارد که این مورد نمی‌تواند تنها مربوط به زنده به گور کردن بچه‌ها باشد چرا که در زنده به گور کردن، موضوع دختر بوده است و آیات زنده به گور کردن، با ضمیر مؤنث به کار رفته است در حالی که در این آیه شریفه از اولاد که شامل دختر و پسر است استفاده شده است. ضمن اینکه زنده به گور کردن دختران نیز توسط مردان انجام می‌شده است. این‌ها نشان می‌دهد نهی این آیه شریفه، از سقط عمدی جنین هم هست و به علت قید نزدن درباره سن جنین، شامل همه سنین خواهد بود. بنابراین جنین، فرزند انسان است.

هرچه مراجعه کننده، ممکن است ما را مرجع دریافت اطلاعات شرعی نداند، اما به جهت تأثیر آن، مهم بودن آن و مسلمان بودن عموم ما، اشاره به برخی مسائل شرعی مهم، کمک کننده است: «گرفتن جان جنین از همون سقط عمدی جنین حرامه و در اصل این حرام بودن از اول شکل گیری جنین، هیچ اختلافی بین مراجع نیست. تصور نکن که از سه چهار ماهگی تازه حرام بودنش آغاز می‌شه.» درباره دیه هم می‌توانید اشاره کنید. برخی نسبت به دیه حساس‌تر هستند: «کسی که جان جنینی رو می‌گیره، باید به بازماندگانش غیر از قاتلانش، دیه هم پرداخت کنه. البته دیه، مثل جرمه تخلف رانندگی نیست که گاهی بگیریم پرداخت می‌کنیم و انجامش می‌دیم. ممکنه مبلغ آن هم سنگین بشه. اگه اطلاعات بیشتر می‌خوای، از دفتر مرجع خودت پیرس.» درباره مجوز نداشتن بسیاری مواردی که تصور می‌شود مجاز است بگوئید: «اینکه کسی به ما اصرار کنه، فشار بیاره، ما رو مجبور کنه، مشکل شدید اقتصادی داشته باشیم، جنین خارج از بستر ازدواج باشه، نگران نقص جنین باشیم، در دوران عقد باشیم و ... هیچ کدوم از نظر شرعی، مجوز کافی برای سقط کردن هیچ جنینی نیست.»	حرام بودن قتل جنین
--	-----------------------

د-۵) بیان برخی عوارض سقط عمدی

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
اثر منفی روانشناختی بر فرد و خانواده	پژوهش‌هایی نشان می‌دهد امکان از هم گسیختن خانواده بعد از سقط عمدی جنین چه از نظر ارتباطات بین والدین و دیگر فرزندان و هم از نظر ارتباط زن و شوهر، افزایش می‌یابد. بگوئید: «تجربه نشون می‌ده پایداری خانواده‌هایی که سقط عمدی جنین انجام دادند، کمتر از خانواده‌هایی که سقط عمدی جنین انجام ندادند.» یا اینکه: «سقط عمدی جنین، امکان عوارض روانی مختلفی رو ایجاد می‌کنه. مثل درگیری با افسردگی، اختلال خواب، پرخاشگری با بچه‌های دیگه، اختلاف‌های زناشویی و ...»
عوارض جسمی به ویژه احتمال ناباروری	اشاره به عوارض برای مادر و پدر در ابتدای گفتگو، موجب تردید کردن آن‌ها می‌شود. (از طرف کادر درمان، این اشاره پذیرفتنی‌تر است) تأکید کند که سقط از هر طریقی انجام شود، چه با دارو چه سقط با روش جراحی (کورتاژ)، در معرض عارضه است. برای نمونه: «می‌دونی با سقط عمدی، جان و سلامت در معرض خطر قرار می‌گیره؟ به ویژه اگه این سقط به صورت خونه‌گی انجام بشه. البته هیچ سقطی جدا از عوارض نیست.» یکی از عوارض سقط عمدی جنین، افزایش احتمال ناباروری است. می‌توانید بگوئید: «ممکنه با انجام سقط عمدی جنین، امکان بارداری رو برای همیشه از دست بدی و این آخرین فرصت برای همیشه باشه.» مناسب است وجود امکان عوارض به ویژه جسمی، با پدر هم در میان گذاشته شود و در ضمن، هیچ گاه بیان عوارض نباید به تنهایی انجام شود بلکه در کنار آن، قبح و ناپسندی اخلاقی نیز با تأکید بیشتری اشاره شود چرا که حتی اگر عوارضی نداشت، بازهم انجام آن اخلاقاً نادرست بود و در ضمن ممکن است بگوئید من حاضرم همه عوارضش را تحمل کنم اما این کار را انجام دهم. در اینجا است که ضرورت‌های اخلاقی و منزلت جنین و ... کمک خواهد کرد.
دردهای شدید جسمی	اشاره به دردهای جسمی‌ای که ممکن است مادر در فرایند سقط تحمل کند، تصور ساده انجام شدن سقط عمدی را کاهش خواهد داد به ویژه اینکه متوجه خواهد شد که تحمل این درد، فاقد ثمره قابل دفاع است: «می‌دونی ممکنه برای سقط شدن فرزندت، درد زیادی هم سراغت بیاد و دردی که با شوق دیدار فرزند هم همراه نیست و شاید دیگه اون زمان، پشیمونی هم فایده‌ای نداشته باشه.»
عوارض معنوی	می‌توانید نکات زیر را بسته به شرایط، به او بگوئید: «فکر می‌کنی اگه خدای بزرگ، درهای رحمتش رو بر کسی ببندد، چه اتفاقی برایش می‌افته؟» «اگه این کار رو انجام بدهی، آسمان‌ها و زمین، تو رو کسی می‌دونن که جان موجودی زنده رو گرفته‌ای.» «کسی که جان جنین خودشو می‌گیره، خشم خداوند رو به سمت خودش می‌آره.»
عوارض مربوط به جهان دیگر	بر اساس معارف ما، جنین از ابتدای شکل‌گیری دارای جان و روحی است و در صورت سقط خودبخودی و یا عمدی، حیات وی به صورت برزخی و اخروی ادامه می‌یابد و در روز قیامت مبعوث می‌شود و دیده خواهد شد. در صورتی که

با سقط خودبخودی از دنیا رفته باشد، ممکن است از پدر و مادر خود شفاعت کند و در صورتی که با سقط عمدی جان وی گرفته شده باشد، از پدر و مادر خود شکایت خواهد کرد. ^{۱۲} این موضوع را ضمن بررسی مدارک برای اطمینان خودتان، با وی مطرح فرمایید. برای نمونه:	
«آیا می‌دونستی جنینی که سقط عمدی شده باشه، یه روز از پدر و مادرش شکایت می‌کنه و باید اونا پاسخگو باشن؟ جوابی که اون جنین رو بتونی باهاش قانع کنی که چرا از زندگی کردن محرومش کردی، داری؟»	

ه) کمک به تصمیم‌گیری راهگشا و حرکت در مسیر حل مسئله فعلی خانواده (مشاوره محور)

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
کمک به کاهش فشارهای روانی اطرافیان	متأسفانه به دلیل ملامت‌هایی که در جامعه با آنها روبرو هستیم، بسیاری از افراد یا تحت تأثیر اظهارات قبلی دیگران و یا به دلیل نگرانی از اظهارات آینده آنها دست به سقط عمدی جنین می‌زنند. لازم است اتکالی مراجعه‌کننده به نظر صحیح و ایستادگی نسبت به آن، تقویت شده و تحت تأثیر دیگران بودن تصمیمات وی کاهش یابد. برخی از موارد ذیل قابل انتقال است: «مگه دیگران در سرنوشت فرزندان ما چه تأثیری دارن که به خاطر نظر نادرست اونا نگران باشیم؟ مگه اختیاری نسبت به فرزند تو دارن که نظرشون مهم باشه؟» «دیگران یادشون میره و براشون عادی میشه و حرف‌های اونا هم برات نمی‌مونه بلکه خودت برای خودت می‌مونی.» گاهی لازم است نسبت به صحبت با اطرافیان او اعلام آمادگی کنید: «من با اطرافیان شما صحبت می‌کنم و اونا رو همراه می‌کنم. نگران اونا نباش.» اگر ضرورت یا مجال صحبت کردن با اطرافیان وی ایجاد شد، از بخش‌های قبلی برای توجیه وی استفاده کنید و سپس به نکات ذیل اشاره کنید: «وقتی شما این توان رو دارید که روی اون اثری بذارین، بهتره این اثر، نجات دادن جان جنین باشه. ما هر کلامی که بگیم که اثری بر کسی بذاریم، نسبت به اون کلام و اون فرصت، مسئولیم. از طرف دیگه، همه ما رهگذریم و در صورت سقط، بیشترین عوارض و مشکلات، برای خود مادر و پدر ایجاد میشه.»
بهبود مهارت حل مسئله و کمک به یافتن راه‌حل واقعی با اشاره به پایه‌های مهارت حل مسئله	یکی از الگوهای انصراف مشاوره‌ای ما این است که: مادر و خانواده، با جنین مسئله‌ای دارند اما فکر می‌کنند راه‌حل آن، حذف جنین است در حالی که گرفتن جان جنین، نباید راه‌حل دانسته شود و باید راه‌حل مناسبی بیابند. لازم است مهارت حل مسئله، برای توانمند شدن مراجعه‌کننده تقویت شود. بخش‌هایی از این مهارت که مورد نظر است تقویت شود، این موارد است: (۱) افزایش خلاقیت در جستجوی راه‌حل‌های متعدد متکثر، (۲) کشف ظرفیت‌های تازه، (۳) ارزیابی بازتر میان راه‌حل‌ها
کمک به یافتن راه‌حل واقعی جستجو برای ظرفیت‌های اطراف	تلاش کنیم ظرفیت‌های اطراف مادر و خانواده را با بیشتر شنیدن حرف‌هایش پیدا کنیم. این مسیر، بسیار بهتر از کمک‌های غریبه‌ها است. برخی از اقدامات در این راستا، به شرح ذیل است: درباره افراد کلیدی خانواده درجه یک و دو، پرسیده شود تا روحيات و توانمندی‌های آنان بررسی و با کمک خود او مرور شود کدامیک از آنها ممکن است بتوانند کمکی کنند. در مواردی که همراه کردن کسی که نقشی بسیار کلیدی دارد اما همراه نیست (مثل همسر یا پدر) ضروری است، دیگر افراد آبرودار اطراف مادر جستجو شوند که از آنها برای صحبت با فرد کلیدی کمک گرفته شود.

^{۱۲} - از پیامبر خدا (ص) نقل شده است که فرمودند: ... جنین سقط شده (خودبخودی)، روز قیامت بر در بهشت غضبناک می‌ایستد، خداوند به او می‌گوید وارد بهشت شو. می‌گوید نمی‌روم تا پدر و مادرم قبل از من وارد بهشت شوند. (در ادامه روایت، درخواست وی مستجاب می‌شود) (کافی ج ۵ ص ۳۳۶ ح ۱؛ تهذیب ج ۷ ص ۴۰۰ ح ۷)؛ دلیل شکایت کردن جنین سقط شده عمدی در روز قیامت این است که هر صاحب حق و مظلومی از ظالم شکایت خواهد کرد. رسول الله صلی الله علیه و آله: ما مِنْ دَابَّةٍ - طائرٍ و لا غَیْرِه - یَقْتُلُ بَغْیَرِ الْحَقِّ إِلَّا سَخَّاصِمُهُ یَوْمَ الْقِیَامَةِ: هر حیوانی - پرنده یا جز آن - که به ناحق کشته شود در روز قیامت از قاتل خود شکایت خواهد کرد. (کنز العمال: ۳۹۹۶۸)

مادر و پدر با کمک گرفتن از خودشان	حتی الامکان و به ویژه در مواردی که پدر نیازمند توجیه است، به صورت جداگانه با پدر صحبت شود. پدر می‌تواند در جهت مثبت یا منفی اثرگذار باشد. خود مادر را هم برای کمک گرفتن از پدر جنین و دیگر اطرافیان، ترغیب کنید. برای نمونه، در جایی که به دلیل ابتدای ازدواج بودن یا هر دلیل دیگری، علاقه خوبی بین زن و شوهر وجود دارد، باسنجش همه جهات، به مادر جنین چنین گفته شود: «از پدرش بخواه که مسئولیت فرزند شما رو در کنار مسئولیت تو قبول کنه تا عشقش رو به تو، بیشتر اثبات کنه»
بیان نمونه‌های موفق سبک زندگی در همان شرایطی که وی در آن قرار دارد	به نسبت شرایطی که فرد با آن مواجه است، اقداماتی که برای مدیریت آن شرایط می‌شناسید معرفی کنید. برای نمونه، کسانی که هزینه زیاد زندگی را با درآمد کم مدیریت کردند. (مهارت زندگی کم خرج) یا کسانی که شرایط فرزندداری در سنین متفاوت را با سبک زندگی خاصی مدیریت کرده‌اند. (بهتر است از داستان‌های واقعی که خودتان با آنها سروکار داشته‌اید استفاده کنید و البته کتاب‌هایی که نگارش تجربیات واقعی را در بر دارد نیز می‌تواند کمک کند.) سعی کنید الگو یا داستانی که مطرح می‌کنید با موضوع او تطابق خوبی داشته باشد. برای نمونه، اگر در سنین بالاتر باردار شده است، اگر کسی را می‌شناسید که در همین شرایط، فرزندپروری موفق داشته است، از تجربیات او برایش بگویید.
آگاه سازی نسبت به قوانین حمایتی	اگر نگرانی نسبت به وضعیت معیشتی و حمایتی خود دارد، درباره قوانینی که حامی وی است بگویید. برای نمونه، آگاه سازی در خصوص قوانین حمایتی نسبت به خانواده‌ها به ویژه بیمه مادران باردار و شیرده و معرفی کلینیک‌های دانشگاهی (تخصصی و فوق تخصصی) ارزان قیمت، در مواردی که مسئله وی اقتصادی است کمک کننده است.
راهنمایی درباره نحوه توانمندشدن اقتصادی	اگر دچار مشکل اقتصادی یا نگرانی اقتصادی است، به توانمندی‌های او و یا توانمندی‌هایی که برای مدیریت زندگی می‌تواند کسب کند اشاره کنیم. فهرستی از مشاغل خانگی در اختیار وی قرار داده شود. پیشنهاد مرور سایت‌های اشتغال آفرین مثل میدون، اپلیکیشن‌های فروش تولیدات و نیز سامانه‌های مجوز و تسهیلات مشاغل خانگی
آگاهی‌سازی نسبت به امکان سرپرستی چند فرزند	اگر نگرانی وی نسبت به مدیریت شرایط چند فرزندی است و در عین حال زندگی خیلی متفاوتی با گذشتگان ندارد، بگویید: «پدران و مادران قدیم که در شرایط سخت، چندین فرزند رو مدیریت می‌کردن، چیکار می‌کردن؟» در صورتی که زندگی وی شرایط خیلی خاصی دارد (از جمله اشتغال سنگین و ...)، راه‌های دیگری را در راستای مدیریت شرایط چند فرزندی برای او جستجو کنید. برای نمونه، کمک از فامیل، پرستار گرفتن، مهد محل کار، حضور فرزند در محل کار، تقسیم کار با همسر و خانواده همسر، در نهایت و در صورت عدم وجود هیچ امکانی، به راه‌حل‌های دیگر مثل سپردن سرپرستی به بهزیستی فکر کنید
آگاهی‌سازی نسبت به امکان واگذاری سرپرستی	در صورتی که به هیچ وجه والدین امکان سرپرستی جنین را نداشته باشند، پیشنهاد واگذاری سرپرستی جنین به بهزیستی را بدهید.
توجه به ظرفیت توکل	همیشه افراد با وجود همه طراحی‌ها، نگرانی‌هایی هم دارند. سپردن مرتفع کردن بقیه نگرانی‌هایی که در دایره توانمندی ما نیست به خداوند، امیدآفرین است. برای نمونه، گفته شود: «با توجه به مشکلاتی که داری و می‌دونی خدا در هیچ شرایطی راضی به سقط بچه نیست، با خدا معامله کن و پای فرزندت بایست. خدا طرف معامله خوبیه» یا بگوید: «با ایمان قلبی کامل، هروقت نگران شدی، بسپرش به خدا.»

و) تثبیت تصمیم صحیح از طریق احساسات واقعی

لازم است در کلیه مراحل گفتگو با مادر، پدر و یا هر کدام از اطرافیان، به احساسات هم توجه شود اما آگاهی بخشی محور اصلی باشد اما پس از آگاهی یافتن، بخشی‌هایی که تصمیم افراد را به صورت فکری و البته تا حدودی احساسی تحت تأثیر قرار می‌دهد، اشاره شود. خود احساساتی که دنبال می‌شود، حتماً باید حق مدار باشد. قید «حق مدار» به این جهت است که نباید بیان احساسی، بی جا و نامربوط باشد. لازم است ریشه در واقعیت‌های حیات انسانی و خلقت خداوند داشته باشد.

عنوان پیشنهاد	شرح پیشنهاد
با جنینت حرف بزن	با توجه به اینکه اطمینان داریم جنین، به عنوان فرزند والدین خود شکل گرفته است، تقویت این احساس و انعکاس تعهدات مختلف در این راستا، می‌تواند به حفظ بهتر جنین کمک کند. برای نمونه، بگویید: «این بچه الان متوجه عشق و محبت شما هست. فکر کن صداتو می‌شنوه. باهاش حرف بزن و بگو که همیشه مادر خوبی براش خواهی موند.»
عطر و بوی نوزادت رو تصور کن	از مادر و پدر پرسید که خوشبوترین بویی که تا حالا در زندگی شنیده است، چه بوده است؟ تلاش کنید او را به سوی توجه به بوی خوش نوزاد جلب کنید. بگویید: «خیلی‌ها به ویژه مادران می‌گن در تمام زندگی، خوش تر از بوی نوزاد رو تجربه نکردن. انگار لذت بهشتی می‌بری. به ویژه وقتی که اون نوزاد، نوزاد خودت باشد. حتی بعضی تلاش کردند عطر نوزاد رو بازسازی کنن. عطر نوزاد، می‌تونه به مادر و بقیه خانواده، زندگی دوباره ببخشه.». تصور لطافت و گرمای نوزادتون همچون بوسه‌ای از بهشته که روح رو نوازش میکنه.
چهره نوزادت رو تصور کن	چهره نوزادان با هم متفاوت است اما با هر چهره‌ای، ظرافت‌های بی نظیری، نقاشی خداوند را یادآوری می‌کند. در راستای یادآوری این موضوع برای نمونه بگویید: «چشمان خودت رو ببند و تصور کن داری به چشمان، لب‌ها و انگشتان کوچک نوزادت نگاه می‌کنی. حالا تصور کن مدتی از تولد نوزادت گذشته و برای اولین بار، به تو لبخند می‌زنه. می‌تونی این لحظه‌ها رو با چیزی دیگه‌ای در جهان عوض کنی؟»
مامان بودن، بابا بودن چه حظی داره	برای یادآوری حس مادری، به او بگویید: «فکر کن فرزندت به دنیا اومده و اون رو در آغوش گرفته‌ای. گرسنه است و امن‌ترین جایی که داره، آغوش توست. به لحظاتی فکر کن که تنها چیزی که به اون جون می‌ده، گریه‌هایش رو آرام می‌کنه و به اون آرامش می‌ده، شیر مادرشه» برای یادآوری حس پدری کردن‌های پدر، به او بگویید: «لحظاتی رو تصور کن که تکیه‌گاه خانواده هستی. وقتی به خونه می‌رسی، بچه‌ت که تمام روز رو منتظرت بوده، با شوق به سمت میاد و در آغوش به عنوان تکیه‌گاهش، آرام می‌گیره.» اگر تجربه مادری و پدری دارد، پرسید: «مروری کن بر دو سال اول بعد از تولد فرزندت، کدوم تجربه‌ها درباره اون برایت شیرین‌تر و موندگارتره؟» با سؤال کردن نیز می‌توانید حس‌های او را یادآوری کنید.
فرزند نشانه‌ای از عشق و امید تو زندگی مشترکه	اگر به همسرش علاقه دارد بگویید: «این بچه، تکه‌ای مشترک از شما و همسرتون، موجودی که هم ویژگی‌های شما و هم ویژگی‌های همسرتون در اون شکل گرفته. آینه‌ای که تصویر شما و همسرتون رو نشون می‌ده.»
با قدردانی از خوبی‌ها و نعمتهای اطراف، زیبایی زندگی رو	بسیاری از نقاط شکرگزاری را خود مراجعه‌کننده برای شما گفته است و کفایت اهمیت آن نقطه‌های ارزشمند را برایش یادآوری کنید و از او بخواهید نسبت به آنها شکرگزار باشد. برای نمونه اگر گفته است که همسر خیلی خوبی دارد یا مادر همسرش خیلی دلسوز است، به او بگویید: «شکرگزار خداوند نسبت به این نعمت‌ها هستی؟» این‌ها کمک به افزایش توجه به نقاط امید دارد.

بیشتر احساس می‌کنیم	نسبت به نابارور نبودن، فرصت دریافت هدیه الهی (فرزند) و دیگر ارزشمندی‌های زندگی او نیز پیشنهاد شکرگزاری را ارائه کنید. نسبت به انصاف‌ها، دلسوزی‌ها، عقلانیت‌ها و ... که در او می‌بینید نیز، ابراز خرسندی کنید و بخواهید نسبت به آنها نیز شکرگزار باشد. برای نمونه: «این دلسوزی و انصاف تو نسبت به زندگی، خیلی ارزشمند و جای اون هست که شکرگزار خداوند به خاطر اونا باشی. همه آدم‌ها اینطور نیستند.» توجه: نقاط مثبتی که مطرح می‌کنید، واقعی باشد.
احساس زیبایی تولد یه انسان جدید به زندگی، جهان را رنگی و شاداب میکنه	حس انسانی مواجه شدن با تولد یک انسان را یادآوری و زنده کنید. برای نمونه، به او بگویید: «زیبایی لحظه‌ای که فرزند تو برای اولین بار گریه می‌کنه و برای اولین بار بعد از ماه‌ها حمل او، صدایش رو می‌شنوی، با چه چیزی می‌تونی عوض کنی؟» یا اینکه: «ملاقات با نوزادی که از وجود خودته، نوزادی که نسخه جوان و با طراوت توست، لحظه خیلی زیباییه. بچه‌ای که مثل نیمه گمشده خود توست.» یا اینکه: «دستان کوچکش رو تصور کن که انگشت تو رو گرفته. چه قدر این حس برای تو ارزش دارد؟»

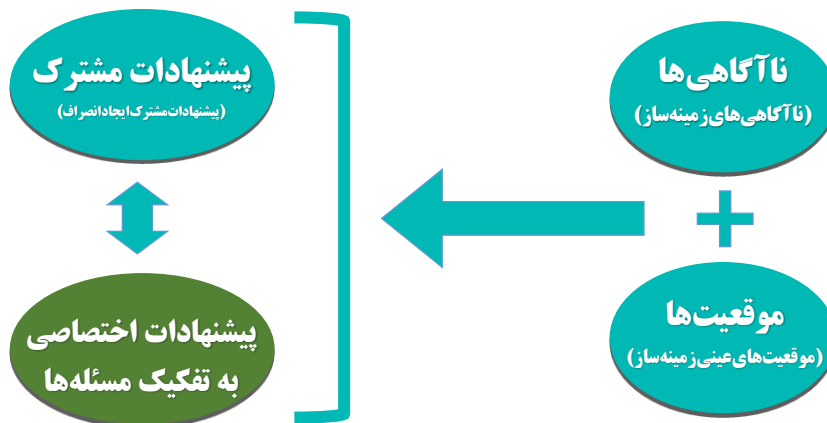
(ز) راهکارهای مؤثر (با رعایت صداقت و انصاف)

راهکار	شرح
داستان گویی و اشاره به تجربیات عینی افراد	ممکن است بتوانید داستان کوتاه حس گرفتن خودتان یا برخی دوستانتان با موضوع را در گفتگوها مطرح کنید. تجربیات شما و دیگر افراد هم اگر کوتاه بیان شود، می‌تواند به دلیل غیرمستقیم‌گویی، اثرگذاری را افزایش دهد. جزئیات تجربیات دیگران اشاره نشود تا به افشای هویت تجربه‌گرها نزدیک نشود. تجربیات شهودی، شیرینی‌ها و چالش‌های دوران بارداری خود و نزدیکانتان را هم ضمن مراقبت از رازهای افراد، اشاره کنید. هر میزان داستان‌ها به مورد او نزدیک‌تر باشد، مؤثرتر است. داستان‌گویی، آن قدر زمان صرف نکند که از اشاره به موضوعات اساسی باز بمانید. لازم است تغییر نگرش، به خوبی دنبال شود و گرنه گاهی بهانه‌ای ساده، راه بازگشت وی به تصمیم انجام سقط را باز می‌کند.
استفاده از ضرب المثل‌ها	استفاده از ضرب‌المثل‌ها می‌تواند به بیان مقصود کمک کند. برای نمونه، در کنار اشاره به روزی‌رسانی خداوند، می‌توانید به این ضرب‌المثل اشاره کنید که: «هر که دندان دهد نان دهد.» ضرب‌المثل‌ها نوعی پذیرش عمومی قبلی را به همراه دارد.
آرامش بخشی به او با دعا کردن برای وی و خانواده‌اش	در طول گفتگو، دعا‌های خوب از زبانتان دور نشود. برای نمونه، کمی که گفتگوها پیش رفت، بگویید: «الهی که این بچه برای زندگی تو و همسرت، برکت و فراوونی بیاره.»
نمایش دادن و ارسال کلیپ‌های متناسب	در صورت اجازه دادن مراجعه‌کننده، کلیپ‌های از قبل آماده شده‌ای برای وی ارسال شود. توجه شود که این موارد متناسب باشد. با ارسال محتواهای خیلی تیز، امکان گفتگو را نبندید. مراقبت شود که کلیپ‌های احساسی، فاقد پشتوانه فکری نباشد زیرا ضعف در استدلال، موجب ایجاد بهانه‌ای برای نادیده گرفتن موضع شما می‌شود. هر کلیپی را ارسال نکنید.
تصویرسازی از آینده	در هر موضوعی، تصویرسازی آینده می‌تواند به امیدافزایی کمک کرده و فرد را از نگرانی نسبت به سختی‌های روزهای پیش روی عبور دهد. برای نمونه، نسبت به عوارض سقط عمدی جنین، می‌توانید چنین تصویرسازی کنید: «مامان! پنج سال بعد رو تصور کن. در حالت اول، ۵ سال قبل، جنینی رو از بین برده‌ای و الان عذاب وجدان داری. گاهی هم خواب اون رو می‌بینی که از تو گلایه داره. در حالت دوم، کودکی ۵ ساله داری که مثل کوه پای اون ایستاده‌ای و برات شیرین زبونی می‌کنه. انتخاب تو چیه؟»

در برخی از موارد، می‌توان اشاره به گرفتن جان بچه‌ای که به دنیا آمده و دیده می‌شود می‌توان داشت. در برخی موارد، این فن مفید بوده است که اشاره به فرزند آخرش کنید و بعد بگویید: «آیا با وجود همه مشکلات، رزق این بچه نرسیده؟ آیا حاضر هستی نباشه؟ آیا حاضری به خاطر سختی همین امروز، کسی جونشو بگیره؟ بچه‌ها هرکدوم بوی خودشون رو دارن و رزق خودشون رو می‌رسونن.»	تبیین اثرات ملموس اقدام به سقط عمدی جنین
ممکن است ارائه اطلاعات زیاد، موجب دیده نشدن بخش‌های مهم شود. در طول گفتگو، بخش‌هایی را که حس کردید در مخاطب شما موثرتر بوده یا مهم‌تر بوده است، یادداشت کنید و در پایان و در جمع‌بندی خود، مجدد به آن اشاره کنید. نباید نکات مهم در میان گفتگو فراموش شود. آخرین عبارت‌ها، ماندگاری بیشتری در ذهن دارند. برای نمونه، می‌توانید این را در هنگام خداحافظی تأکید کنید که: «یادت باشه که تو، تنها پناهش هستی.»	تأکید بر بخش‌های برجسته گفتگو در جمع بندی

«پیشنهادهای اختصاصی به تفکیک مسئله‌های زمینه‌ساز»

در این بخش، مسئله‌های زمینه‌ساز سقط عمدی، بررسی شده و پیشنهادات اختصاصی نسبت به آن مسئله‌ها برای ایجاد انصراف، خدمتتان ارائه شده است. نسبت مفاهیم استفاده شده را مجدد مرور کنیم:

الگوی مفهومی سنجش وضعیت تا ارائه پیشنهاد

فهرستی از مسئله‌های زمینه‌ساز تقدیم و بررسی می‌شود:

۱) ترس از امکان سرزنش از سوی اطرافیان

راهکارهای مشترک در ترس از امکان سرزنش از سوی اطرافیان: در این نوع مسائل، ضمن تأکید بر اهمیت جان جنین، پناه و امانتدار بودن مادر و اینکه تصورات ما نسبت به بدموقع و مشکل آفرین بودن حضور فرزند جدید ممکن است نادرست باشد، کمک کنید تا مادر و پدر، توان مقاومت در برابر اظهارنظرهای اذیت کننده دیگران را یافته و به دنبال آن، راهکارهایی به آنها آموزش دهید که در گفتگو با دیگران، شدت سرزنش آنان را کم کنند. برای نمونه:

- ۱- بعد از اینکه خودشان به اهمیت جان جنین توجه پیدا کردند، این موضوع را برای آنان هم توضیح دهند.
- ۲- به عزم راسخ خود برای حفظ جنین اشاره نمایند. این موضوع موجب عقب نشینی دیگران از سرزنش می‌شود.
- ۳- برای کاهش درگیری با دیگران، اظهار کنند که می‌دانند آنان هرچه می‌گویند از روی دلسوزی است ولی ...
- ۴- اظهار کنند که مسئولیت کامل زندگی خود را، خودشان به عهده داشته و دارند.
- ۵- به حکیم بودن خداوند و اینکه گاهی امور خارج از اختیار ما را باید با حکمت الهی فهمید اشاره کنند.
- ۶- یادآوری کنند که دیگران با سرزنش خود، شادی‌ها و زیبایی‌های دوران بارداری و بعد آن را از خانواده می‌گیرند.

علت سرزنش شدن	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
تعدد فرزندان با بارداری جدید	نگاه منفی خود یا اطرافیان به تعدد فرزندان که ممکن است همراه با برخورد فراتر از سرزنش نیز توسط	برای نمونه، بگویید: «مگه می‌تونیم به دلیل اینکه تصور می‌کنیم با تعدد فرزندان دشواری‌هایی ایجاد می‌شه، جان فرزند جدید خودمونو نادیده بگیریم؟ ضمن اینکه راه‌های زیادی برای مدیریت خانواده خوش جمعیت وجود داره. با دقت در این شرایط متوجه می‌شیم که تعدد فرزندان، فرصته و فرزندان، سرمایه‌های زندگی

اطرافیان باشد یا نباشد. در اینجا خود مسئله سرزنش موضوع است.	خواهند بود. اما اگر اینجوری هم نبود، نباید اقدام به گرفتن جان جنین می کردیم. ضمن اینکه می توانیم تدبیرهایی هم برای آروم کردن دیگران و مدیریت موقعیت، پیشنهاد بدیم.» بگویید: «الان دیگه فرزندت، خواهر و برادر بیشتری داره. خودت دوست نداشتی خواهر و برادر بیشتری داشتی؟»
نگاه منفی در اطرافیان نسبت به بارداری خارج برنامه قبلی یا متعارض با برنامه ریزی مصرانه بر اینکه فعلاً بارداری صورت نگیرد. هر دو این موارد به نگرش نسبت به برنامه ریزی باز می گردد.	به زبان خودتان، برایش بگویید که برنامه ریزی و تلاش برای مدیریت زمان فرزنددار شدن، البته در صورتی که بی توجهی به اهمیت فرزند محسوب نشود، ارزشمند است اما نکته خیلی مهم، این است که بارداری در زندگی مشترک، آنچنان قابل برنامه ریزی کامل نیست و تقریباً هیچ کدام از روش های پیشگیری رایج، قطعی نیست. در عمل نیز برآورد می شود بین یک سوم تا نصف کل بارداری ها در جهان، خارج پیش بینی قبلی است و بنابراین تصور اینکه اگر خارج برنامه خداوند به من فرزندی داد، فاجعه ای غیرطبیعی رخ داده، نادرست است. وجود انسان و فرصت زندگی، آن قدر ارزشمند است که «شگفتانه» بودن و تنها با خواست خدا آمدنش هم، چیزی از ارزش های او کم نمی کند و از جهتی، زیبایی خاص خودش را هم دارد و فرصت رضایت به رضای الهی را فراهم می کند. برنامه ریزی خوب است اما نباید همه چیز را در دست خود بدانیم. حتی گاهی ما در برنامه ریزی دچار خطا شده ایم و خدای سبحان آن را برای ما تصحیح کرده و ما را در عمل انجام شده ی صحیح قرار داده است.
امکان سرزنش اطرافیان به دلیل نامناسب دانستن زمان بارداری برای مادر	برای نمونه بگویید: «من و شما از آینده خبری نداریم. هر اتفاقی در زندگی، خودش جنبه های متعددی داره که ما همه این جنبه ها رو هم، نمی شناسیم. اگر برنامه ریزی کردیم اما با اتفاق دیگری روبرو شدیم، نمی توانیم مطمئن باشیم حتماً اون اتفاق برامون بده. اما اگر هم زمان آمدن این هدیه خدا، نامناسب باشه، بازهم دلیلی بر اینکه گرفتن جان اون نیست. ضمن اینکه می توانیم تدبیرهایی هم برای آروم کردن دیگران و مدیریت موقعیت، با هم پیدا کنیم.»
امکان ملامت شدن از سوی دیگران به دلیل بارداری در دوران عقد	برای نمونه، بگوید: «شاید خوب بود بعد از مستقر شدن در زندگی فرزنددار می شدید. شاید. اما الان، به موقعیت پیش بینی نشده و به هدیه خارج برنامه نصیب شما شده. نباید به خاطر غیرمنتظره اومدنش، اهمیت و ارزش اون رو نادیده بگیرید. ضمن اینکه شما، شرعی و قانونی، زوج هستید و کسی حق نداره اشکالی به شما وارد کنه. اگه ملامتی هم شد، صبوری کنید. این صبوری، آغاز شیرینی های زندگی شماست. مطمئن باشید به زودی، اونا هم از سرزنش، دست بر می دارن. تصمیم به ارتباط در ازدواج، جزو مسئولیت های شماست و کسی حق نداره شما رو نسبت به اون سرزنش کنه. سرزنش ها مقطعی و کوتاهه و بعد از مدتی تموم میشه. جدی نگیرید. زوجین زیادی ابتدای ازدواجشون اقدام به این کار کردند و برای همیشه به خاطر ناباروری، در آرزوی فرزند باقی موندن. ضمن اینکه می توانیم تدبیرهایی برای آرام کردن دیگران و مدیریت موقعیت هم با هم پیدا کنیم.»
امکان سرزنش شدن توسط دیگران به دلیل فرزنددار شدن در ابتدای ازدواج و جوانی یا بعد از چندین سال زندگی	بگویید: «کسی حق نداره این لحظه هایی که می تونه جزو شیرین ترین لحظه های زندگی تو باشه رو تلخ کنه. دیگران حق ندارن تو رو از حق روشن خودت برای مادر باقی موندن محروم کنن و حق ندارن فرزندت رو از حق خودش برای زندگی کردن محروم کنن. نذار دیگران شادی این دوران رو از تو بگیرن. ضمن اینکه می توانیم تدبیرهایی برای آرام کردن بقیه و مدیریت موقعیت، پیشنهاد بدیم.» اگر در سنین جوانی بود، به احتمال ناباروری و محروم شدن از مادری بیولوژیک برای همیشه نیز اشاره شود.

۲) ترس از اینکه نتوانند به شایستگی وظیفه پدر و مادری خود را انجام دهند

راهکارهای مشترک در ترس از امکان ادای شایسته وظیفه پدری و مادری: در این موارد، از آنان به این دلیل که نگران ادای وظیفه خود نسبت به فرزندان هستند، تقدیر کنید اما اشاره بفرمایید شما که دوست داری وظیفه مادری/پدری خود را به خوبی انجام دهی، باید توجه داشته باشی که به محض شکل گیری جنین، این وظیفه شروع شده است و اینطور نیست که جلوی ایجاد این وظیفه را با سقط جنین بگیریم. از طرف دیگر، با وجود اینکه می‌دانم دلسوز هستید، اما اگر به شما اثبات شود که سقط عمدی جنین، بدترین کاری است که می‌تواند یک پدر و مادر در حق فرزند خود انجام دهد، بازهم حاضری این کار را انجام دهی؟ دشواری‌هایی که در شرایط مربوطه برای مراقبت از فرزندان وجود دارد را درک کنید و اشاره کنید اما بگویید که این‌ها، دلیلی بر آن نیست که جان جنین نادیده گرفته شود. بسیاری از عرصه‌های زندگی با دشواری همراه است اما این دشواری‌ها، نمی‌تواند هیچ وقت دلیلی برای ظلم به دیگری باشد. به ویژه وقتی آن دیگری، فرزند خود من باشد.

بعد از روشن شدن اینکه در هیچ کدام از این شرایط نمی‌توان اقدام به گرفتن جان جنین کرد، تلاش شود به راه حل‌های واقعی و اخلاقی اندیشیده شود. اولویت، با استفاده از ظرفیت‌هایی است که در زندگی خود افراد و اطراف آنان وجود دارد. می‌توانید افرادی که شرایط و تجربیات مشابه داشته‌اند را به ایشان معرفی فرمایید.

اگر در هیچ صورتی امکان نگهداری و مراقبت از فرزند بعد از تولد وجود نداشت، یا از طریق بهزیستی با واگذاری سرپرستی و یا از طریق نگهداری موقت با اجازه ولی طفل توسط داوطلبان مردمی، راه جایگزین پیشنهاد شود.

علت ترس از عدم ادای پدری و مادری	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
محدودیت‌های مدیریت مؤثر خانواده، محدودیت‌های شغلی در نگهداری از فرزند/فرزندان	محدودیت در توان سرپرستی مادر یا پدر به دلیل اعتیاد، مشکل روانی، مشکل فکری، ناتوانی در مدیریت و ... که موجب نگرانی آنان برای نگره داشتن جنین شده است.	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، به این موضوع اشاره شود: «آدمی قبل از فرزنددار شدن، باید به وضعیت خودشون توجه داشته باشن ولی نمی‌تونیم بگیم کسی که دچار یه ناتوانی ای هستش، از حق طبیعی فرزنددار شدن محرومه. از یه جهت دیگه، اینجا، موضوع ما این نیست که دیگه تصمیم برای فرزنددار شدن این آدم بگیریم یا نه؛ اینجا موضوع، حفظ جان یه موجود محترمه.»
	محدودیت در امکان صرف زمان برای سرپرستی فرزند به دلایلی همچون فقدان مرخصی کافی، نداشتن پرستار، بر عهده داشتن مسئولیت پرستاری از نزدیکان به علت بیماری یا سالمندی و یا مسئولیت‌های خاص شغلی و اجتماعی	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، بر قطعی نبودن ارزیابی‌های ما از آینده و امکان تغییر شرایط و ظرفیت‌ها اشاره شود. لازم است به تقویت مهارت حل مسئله در این مورد توجه ویژه شود. اشاره شود: «اگه حفظ جنین از نظر اخلاقی، بر ما ضروریه، فراهم کردن زمینه حل مسئله‌ها، به عهده خداونده. اگه من قدمم رو درست بردارم، دیگه می‌تونم انتظار داشته باشم که کمکم کنه.»

علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله «پدری و مادری کردن»، به این موضوع اشاره شود که در غیاب شوهر، جد پدری درباره فرزند تکلیف شرعی و قانونی دارد و این نکته که لازم است ظرفیت‌های درونی خودمان و ظرفیت‌های اطراف به ویژه فامیل را در جبران عدم حضور همسر بررسی کنیم.	در دسترس نبودن شوهر به دلیل زندانی بودن، مأموریت شغلی داشتن، متعهد نبودن شوهر به زندگی	
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، گفته شود: «چند نفرو دیدی که بدون سرپناه مانده باشن؟ به خاطر حفظ جان، باید مقاومت کرد و خدا هم به کسی که قدماشو درست بر می‌داره، کمکای ویژه داره»	مشکل در تأمین مسکن شامل سخت یافتن ملک برای اجاره، نامناسب بودن مسکن فعلی از جمله کوچک بودن خانه و تعدد پله‌ها و موارد مشابه	
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، به این نکته اشاره شود که کسی از وضعیت آینده باخبر نیست. و گفته شود: «خیلی از پدر و مادرها هستن که یه روزی از هزینه‌های آینده فرزندشون ترسیده بودن اما بین چند نفر از این بچه‌ها، بدون پوشک، بدون هزینه درمان و بدون امکان تحصیل باقی موندند؟»	ضعف در تأمین هزینه‌های سرپرستی و نگهداری کودک در آینده (پوشک، درمان، تحصیل و ...)	عدم تأمین مالی خانواده
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، گفته شود: «همیشه برای هرکسی ممکنه تلاطم شغلی ایجاد بشه و توی شغل خودش شکست بخوره. ممکنه اشتباهی کنه و نخواستسته، گرفتار بشه. از کجا می‌دونیم راه حل مشکل ما، گرفتن جان جنینه؟ احتمال نمی‌دیم که با حفظ جان جنین، برکت و مسیرهای تازه به روی ما گشوده بشه؟ ما که به مویی بند هستیم.» اگر دچار مشکل اقتصادی یا نگرانی اقتصادی است، به توانمندی‌های او و یا توانمندی‌هایی که برای مدیریت زندگی می‌تواند کسب کند اشاره کنیم. فهرستی از مشاغل خانگی در اختیار وی قرار داده شود. مرور سایت میدون، اپلیکیشن‌های فروش تولیدات و نیز سامانه‌های مجوز و تسهیلات مشاغل خانگی پیشنهاد شود.	اختلال نسبت به شغل پدر همچون فقدان هرگونه شغل برای وی، ثابت نبودن شغل وی، سرباز یا دانشجو بودن پدر و موارد مشابه	
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، به این نکته اشاره شود: «خیلی مهمه که تنها نباشیم. فامیلی کنار ما باشه. به ویژه زمان بارداری، زایمان و روزهای اولیه بعد از زایمان. ولی این مشکل نمیتونه دلیل برای گرفتن جان جنین بشه. تصمیم بگیر جنین خودت رو با تمام قدرت حفظ کنی. بعدش از طریق همسایه، همسر دوستان همسرت، اهل مسجد و ... کسی رو که باهات دوست بشی پیدا کن. برای برخی شرایط خاص، از مامای همراه هم می‌تونی کمک بگیری. برای روزهای اول تولد فرزندت، از کسی که برای پرستاری هزینه‌ای بگیره هم می‌تونی کمک بگیری یا برای زایمان و مدتی بعد اون، با همسرت بری شهر خودتون. همه این امکان‌ها رو بررسی کن ولی هیچ وقت گرفتن جون جنین، راه حل نیست.»	نداشتن فامیل یا در دسترس نبودن فامیل برای کمک به دوران بارداری، حین زایمان یا بعد از تولد فرزند	چالش‌های دسترسی به امکانات بارداری
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، امکان استفاده از بیمه‌های پیش بینی شده دولت برای دوران بارداری و زایمان و امکان استفاده از	ترس از چیره نشده بر عدم توان ادای هزینه‌های دوران بارداری (پزشکی، مراقبتی، تغذیه، زایمان)	

خدمات دولتی ارزان قیمت تشریح شود. برای تغذیه، خیرینی که می‌توانند به این موضوع ضروری برای مادر باردار (و نه با عنوان جلوگیری از سقط) کمک کنند، معرفی شوند.	
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، گفته شود: «روشنه که پدر و مادر نسبت به فرزندشون وظیفه دارن. باید روز به روز قوی‌تر بشن و توانمندی صوری کردن اونا بیشتر بشه. هر کاری بشه باید انجام بدیم که بچه‌ها در محیط بهتری بزرگ بشن اما اگر شرایط دشوار باشه، میشه گفت برای اینکه فرزند اذیت نشه یا تربیتش نامناسب نشه، جوش دیگه اهمیتی نداره و میشه حق حیات رو ازش گرفت؟ توجه کنیم که اون اومده. اینجوری نیست که جلوی اومدنشو بگیریم. هر کاری میشه برای بهتر کردن رشد و تربیت اون انجام بدیم ولی نمیشه جوشو بگیریم.» و گفته شود: «مطمئن نباشیم که اگه بچه‌ای در شرایط سخت بزرگ میشه، واقعاً حاضر باشه هیچ وقت به دنیا نیومد. ممکنه گاهی به زبون بگه اما اگه جوش در خطر بیفته، حاضر نیست دست روی دست بذاره.»	احتمال بدرفتاری همسر و اطرافیان با فرزند جدید (پیرو تجربیات مادر و پدر درباره رفتار یکدیگر با فرزندان قبل یا رفتار آنان با دیگران) شرایط دشوار نسبت به تربیت فرزند اعم از نامناسب بودن فضای خانواده، اطرافیان، محله و ... نگرانی از کم بودن توان برای تربیت فرزند به خاطر بارداری در سنین بالا یا کم والدین
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، گفته شود: «با احتمال عدم آمادگی و حس بدون دلیل، نمیشه دست به یه کار وحشتناک زد. حتی اگه واقعاً اختلالی هم برای پدری و مادری کردن داشتی، وظیفه جامعه بود که از فرزندت مراقبت کنن نه اینکه تصمیم بگیرن جوشو بگیرن.»	عدم آمادگی برای سرپرستی فرزند بدون اینکه دلیل کافی بتواند برای خودش یا دیگران بیان کند
علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک درباره مسئله پدری و مادری کردن، به این موضوع اشاره شود: «زندگی ارزشمند خودتونو با نگرانی نسبت به این چیزها خراب نکنین. شاید خدا خواسته برای اینکه زودتر بتونین کنار هم باشین و به هم برسین، زودتر وسیله زندگیتون جور بشه. مطمئن باش خدا کمک می‌کنه و دیگران هم سریعتر به خودشون می‌جنبند و جور میشه. اگه یه بخش اون هم جور نشد، شما همسر شرعی و قانونی هم هستین و دیرتر هم کارهای زندگیتون جور بشه، نباید از هیچ کس خجالت بکشید.»	نگرانی‌های بارداری در دوران عقد یا مسائل مرتبط با سن بارداری بارداری در دوران عقد و ترس بخاطر آماده نبودن جهیزیه و سیسمونی و مشکلات مشابه

۳) نگرانی از آینده‌ای فرزند

راهکارهای مشترک در نگرانی از آینده‌ای که در انتظار خود فرزند است: طرح کردن تردید نسبت به ناامیدی درباره آینده و طرح احتمالات امیدوارانه، مهم‌ترین راهکارهای اختصاصی نسبت به این موضوع است. برای نمونه می‌توان گفت: «آینده که نیومده. چرا غصه‌دارش باشیم؟ چرا با فرزندی که خدا بهمون داده درگیر بشیم به این خاطر که نگران آینده‌ایم؟ هم زندگی رو به خودمون سخت می‌گیریم و هم میریم به سمتی که به ظلم فکر کنیم. یادتونه وقتی کرونا فراگیر شده بود، چقدر نگرانی برای هممون وجود داشت؟ خیلی‌ها تصور می‌کردند دیگه نتونیم ماسک رو کنار بذاریم.»

علت ترس از آینده فرزند	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
بدبینی نسبت به آینده کشور یا جهان	در شرایطی که برای نمونه، به دلایل سیاسی نسبت به آینده کشور هراس زیادی برای خود و فرزندانش دارد یا به دلایل زیست محیطی، قحطی، خشکسالی و ... نسبت به آینده جهان بدبینی شدید دارد.	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «تجربه ما نشون میده خیلی وقتا اوضاع اونطور که بدبینانه فکر می‌کردیم نشده. بعضی ترس‌ها فقط کارشون آینه که ما و خانواده و اطرافیانمون رو اذیت کنه. توی مورد شما که دیگه جون فرزندتون رو به خطر میندازه.»
اصرار بر تأمین شرایط لاکچری برای فرزند	اصرار بر ضرورت تأمین مواردی مثل اتاق اختصاصی برای فرزند، تحصیلات غیردولتی پرهزینه، امکانات الکترونیک پیشرفته برای سنینی که ضرورت نیست.	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «اون چیزی که حس خوشبختی و خوب بودن بچه‌های ما رو تأمین میکنه آینه که خودمون براشون وقت بذاریم و با اونها درست رفتار کنیم. پیشنهادم آینه که به جای نگرانی نسبت به تبلت و گوشی، کتاب خوب درباره مهارت تربیت فرزند بخونید. و یا اینکه بچه نوزاد که اتاق اختصاصی لازم نداره. اشاره به زندگی بچه‌ها در دهه شصت کنید که چقدر اجتماعی و توانمند بودن چون خواهر و برادرها کنار هم مشق می‌نوشتند. کنار هم می‌خوابیدند»
به دلیل عدم رعایت آداب دینی اقدام برای بچه دار شدن	اولویت دادن وسواس گونه نسبت به رعایت مراقبت‌های معنوی قبل بارداری (شرایط و زمان) بر جان جنین	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «رعایت آداب دینی ارزشمند ولی نه واجبه و نه بر جان فرزند ما اولویت داره. حفظ جان جنین، بارها و بارها از رعایت آداب مستحب مختلف مهم‌تر هست و هیچ کس به چنین دلایلی اجازه گرفتن جان جنین رو نداره.»
ترس از نازیبایی فرزند هنگام تولد	ترس از نازیبایی بودن فرزند به دلایلی همچون عدم رعایت رژیم مورد نظر، توقع خاص نسبت به زیبایی، توقع و اظهارات اطرافیان، کم زیبا بودن افرادی از خانواده همسر و...	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «خدای بزرگ، همه انسان‌ها رو زیبا آفریده. یکی کمتر و یکی بیشتر. ضمن اینکه سلیقه آدم‌ها با هم متفاوت. ولی مهم آینه که همه انسان‌ها عزیز هستند و حق نداریم کسی رو که تفاوتی داره کم بگیریم. حتی اگه کسی کمتر زیبا باشه، حق حیات داره، روح و فطرتش قشنگه و حق نداریم حق زندگی رو ازش بگیریم.»

۴) ترس از آسیب به خانواده فعلی در صورت تولد فرزند جدید

راهکارهای مشترک در ترس از آسیب وارد شدن به خانواده فعلی: طرح احتمالات امید آفرین و تمرکز بر فرصت‌هایی که می‌تواند با همت خودش از این شرایط داشته باشد، از راهکارهای مهم این بخش است.

علت ترس از آسیب	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
--------------------	--------------	--

تصمیم قطعی به طلاق	شرایطی که قبل از باردارشدن، به طلاق فکر می کرده و یا تصمیم قطعی به طلاق داشته و حتی ممکن است مراحل از آن را هم طی کرده باشد	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، مشابه این عبارات را می توانید استفاده کنید: «ما درباره تصمیم گرفتن برای بچه آوردن صحبت نمی کنیم. درباره این صحبت می کنیم که الان که فرزندی شکل گرفته و اومده، آیا میشه به خاطر مشکلاتی که داریم جان اون رو بگیریم؟ ولی می فهمم که مشکلاتی داری و نگران این هم هستی که این مشکلات تشدید نشه. به این توجه کن که شاید نجات دهنده زندگی شما همین بچه باشه. البته شاید. پس مطمئن نباشد مشکلات باقی بمونه. پیشنهاد می کنم بازهم تلاش کنی برای اصلاح روابطت با همسرت چون اون هم توی این شرایط، برای اصلاح رابطه تون انگیزه بیشتری داره. اگه خودمون نخوایم درست بشه، درست نمیشه. بخواه و حرکت کن.»
سرد بودن روابط زناشویی	شکونده بودن روابط زناشویی و نگرانی نسبت به آسیب دیدن بیشتر	
تهدید شدن از سوی شوهر	تهدید شدن از سوی شوهر به طلاق، عدم حمایت، قهر عاطفی	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، از مشابه این نکات استفاده کنید: «گاهی اوقات وقتی شرایط خیلی سخت میشه، باید کوتاه بیاییم. باید به خودمون فکر کنیم و تسلیم بشیم. ولی اینجا، از اون موارد نیست. حتی اگه کسی تهدید شدیدی هم بشه، نمیشه جان کسی دیگه رو بگیره. پس این نمیتونه دلیل بر کوتاه اومدن باشه. چیکار میشه کرد؟ به احتمال زیاد همسرت میخواد فشار بیاره که تو جنین رو از بین ببری و اگه تهدیدش جواب نده و جنین بزرگتر بشه و از بین بردنش خطرناکتر بشه، موضع اون هم میتونه عوض بشه. شاید بهتر باشه به پدر و مادر خودت و همسرت هم بگی که اونا هم کمک کنن. شاید لازمه برای اینکه نتونه اقدامی کنه، چند روز بری خونه خانوادت. به ویژه اگه همسرت هم چنین پیشنهادی داده باشه. یه کم زمان بخر. در عین حال که باید همیشه با همسرت با احترام و مهربونی حرف بزنی، تسلیم نشو و بگو ما هیچ کدوممون حق برای گرفتن جان جنین نداریم. اگه فرصت شد، براش از جان داشتن جنین بگو. این مقطع رو باید با کمترین آسیب پشت سر بذاری. خدا هم مطمئن باش کمکت میکنه. وقتی فرزندت به دنیا بیاد، سرت رو بالا می گیری و پیش خودت میگی پای اون وایستادم و رسم امانت و پناه بودن رو ادا کردم.»
نگرانی از دست رفتن فرصت خلوت با همسر	حس از دست رفتن فرصت خلوت با همسر و لذت های همراهی تنها با همسر	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، بگوید: «وقتی فرزنددار میشید، تازه حس می کنید عشق و علاقه شما در یه موجود لطیف و زیبا که فرزند شماست، خودشو نشون داده. دیگه برای اینکه فرصت با هم بودن فراهم کنید باید تلاش بیشتری کنید ولی الان غیر باهم بودن دونه، با هم بودن کنار فرزندتون هم اضافه میشه. هرچی که هست، نباید جان این موجود رو بگیریم. شاید هم خدا خواسته نگاه شما به زندگی رو اصلاح کنه و زیبایی حضور فرزند و نشونتون بده»
فاصله فرزندان	نگرانی از زیاد بودن فاصله بین فرزندان که برای نمونه، موجب کاهش ارتباط بین فرزندان و ... شود.	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، بگوید: «شاید اگه سن بچه ها به هم نزدیکتر باشه، از جهاتی مزیت داشته باشه ولی به هر حال بچه ها پشت و پناه همدیگه میشن و اون قدر خودشون مهم هستن که نباید چنین نگران هایی داشته باشیم. خانواده خودشو با فاصله کم یا زیاد تطبیق میده و خودش یه سبک زندگی میشه. از همه اینا بگذریم، اصلاً چنین چیزی دلیل نمیشه جون بچه مونو بگیریم.»

علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، بگویید: «بعضی از ترس هایی که جامعه درباره کم بودن فاصله بچه ها داره، یا واقعی نیست و یا اونجوری که بعضیا فکر میکنن نیست. کمکت می کنیم بهت می گیم چطوری میتونی این شرایطو مدیریت کنی. اگه لازم شد، ارجاعت هم میدیم که بتونی این دوران رو به خوبی بگذرونی و از لذت مادری، چیزی کم نشه. نگران نباش. بعدشم توکل کن بر خدا. تو پناه فرزندت هستی و برکت اون هم کمکت میکنه.»	نگرانی از کم بودن فاصله بین فرزندان که برای نمونه، موجب قطع شدن شیردهی به نوزاد فعلی شود.	
--	---	--

۵) وجود تمایلات ضد فرزنددار شدن در والدین

راهکارهای مشترک در تمایلات ضد فرزنددار شدن: در شرایطی که چنین تمایلاتی در زوجین دیده می شود، مطرح شود که (۱) ممکن است این تمایل آنها نادرست باشد و بهترین اتفاق برای آنان، همین فرزنددار شدن باشد و (۲) شاید این شرایط فرصتی نیز برای اصلاح آن میل است و (۳) اینکه جان جنین در هر صورت محترم است و باید از او مراقبت شود.

علت تمایلات ضد فرزنددار شدن	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
تمایل به زندگی دونفره بدون فرزند	تمایل به زندگی دونفره بدون فرزند به دلیل این تصور که خوشی زندگی، بدون فرزند است که پایدار می ماند.	علاوه بر استفاده از (۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و (۲) راهکارهای مشترک در تمایلات ضد فرزنددار شدن، گفته شود: «وقتی فرزنددار میشی، تازه حس می کنی عشق و علاقه شما در یه موجود لطیف و زیبا که فرزند شماست، خودشو نشون داده. دیگه برای اینکه فرصت با هم بودن فراهم کنید باید تلاش بیشتری کنید ولی الان غیر باهم بودن دونفره، با هم بودن کنار فرزندتون هم اضافه میشه. هرچی که هست، نباید جان این موجود رو بگیریم. شاید هم خدا خواسته نگاه شما به زندگی رو اصلاح کنه و زیبایی حضور فرزند و نشونتون بده»
تنفر از بارداری در هر شرایطی	حس نفرت نسبت به بارداری در هر شرایطی	علاوه بر استفاده از (۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و (۲) راهکارهای مشترک در تمایلات ضد فرزنددار شدن، گفته شود: «ما گاهی فکر می کنیم یه چیزی برامون بد هست ولی ممکنه واقعیتش این نباشه. ممکنه همون چیزی باشه که قراره زندگی ما رو عوض کنه. ضمن اینکه نمیتونیم به خاطر حال خودمون، به حق زندگی یه انسان دیگه تعرض کنیم»

۶) ترس از نرسیدن به اهداف شخصی خود با حضور فرزند جدید

راهکارهای مشترک در ترس از نرسیدن به اهداف شخصی: در این بخش مناسب است تصور اینکه بدون فرزند به موفقیت می رسد و با فرزند ناموفق خواهد بود را زیر سؤال ببرید. در ادامه بگوید: «موفقیت گاهی توی ذهن ما در چیزی هست که شاید موفقیت واقعی نباشه. ما از آینده، از همه جنبه های زندگی، خبر نداریم. خدای بزرگ، جهان و زندگی ما رو رها نکرده و یه جاهایی که زندگی مسیرش عوض میشه، اگه ما قدم هامونو درست برداریم و اون کاری که درسته انجام بدیم، نباید از چیزی نگران باشیم.»

علت ترس از عدم نرسیدن به اهداف خود	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
نسبت به اصل موقعیت‌ها	در معرض خطر بودن موقعیت شغلی، ورزشی، علمی و ... با مرخصی گرفتن زایمان و ادامه اشتغال همراه با فرزند	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از نرسیدن به اهداف شخصی، گفته شود: «همیشه توی زندگی با چالش‌های مختلف روبرو شدیم. هر کاری، نمیتونه راه حل باشه. کسی که با پدر و مادرش سوار بالن شده، اگه بالن در حال کم کردن نامناسب ارتفاع باشه، هیچ وقت به این فکر نمی کنه که مادر و پدرشو از بالن بیرون بندازه. حتی حاضره جونشو از دست بده ولی این کار وحشتناک رو نکنه. روی برکتی که کار خوب به دنبال داره هم حساب کن. اگه ما بخوایم به خاطر موقعیت‌های خودمون هر کاری کنیم، چطور میتونیم انتظار موفقیت داشته باشیم؟»
نسبت به ارتقا در موقعیت‌ها	حس از دست دادن موقعیت‌های دیگر (خارج برنامه رایج شغلی، تحصیلی، ورزشی) به دلیل کمتر شدن زمان آزاد	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «اینکه من زندگی و حرکت خودمو معطل و متوقف کنم که وقت داشته باشیم به کارهایی رو که شاید جالب باشه انجام بدم، عقلانی نیست. خود حفظ فرزند، فرصت‌های زیادی رو برای رشد و شادی بیشتر ما ایجاد می کنه. ضمن اینکه اگه هم چیزی رو با اومدن فرزند از دست بدیم هم دلیل نمیشه حق زندگی رو ازش بگیریم.»
نسبت به مهاجرت	امکان دشوار شدن مهاجرت موقت یا دائم به خارج از کشور	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «شاید لازم باشه درباره اینکه موفقیت من فقط به مهاجرت، بیشتر فکر کنم. ممکنه مهاجرت کنم و اونجا برام تنگناهایی پیش بیاد که آرزو کنم که‌ای کاش مهاجرت نکرده بودم. اگه واقعاً مصمم هم هستی به مهاجرت، اون قدر قوی باش که با وجود فرزندت، شرایط رو فراهم کنی. به خودت اثبات کن که چنین همتی هم داری. ضمن اینکه حتی اگه هم نشه و فرزندت موجب بشه نتونی چیزی که فکر می کنی بهتره رو دنبال کنی، حواست باشه که حفظ یک جان، کم اهمیت نیست. شاید چیزی وحشتناک‌تر از گرفتن یک جان نیست.»
راهگشا دانستن لجبازی	لجبازی با یکی از اطرافیان درباره جنین یا لجبازی مادر با پدر یا پدر با مادر به دلیل رعایت نشدن پیشگیری توسط طرف مقابل یا بهانه‌های دیگر برای لجبازی	علاوه بر استفاده از ۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و ۲) راهکارهای مشترک در مقابل مسئله ترس از آینده فرزند، گفته شود: «وقتی مسئله‌ای پیش اومده، دیگه پیش اومده. نباید اون موقعیت رو نادیده بگیریم و در گذشته بمونیم. الان دیگه باید این شرایط رو مدیریت کرد. الان، پای نفر سومی در میون هست که نباید به خاطر من و شما آزار ببینه. از طرف دیگه، چه کسی با لج کردن به جایی میرسه؟ شاید قراره با حفظ این جنین، یه روش دیگه برای زندگی رو هم تجربه کنی. تو و همسرت، تنها پناه فرزندتون هستید.»

۷) درگیری با جنسیت جنین

راهکارهای مشترک در درگیری با جنسیت: اینکه والدین از قبل بر جنسیت خاصی اصرار داشته باشند، تلاش‌های متعددی را بر تعیین جنسیتی خاص دنبال کنند و تصور کنند با روش‌هایی حتماً می‌توانند به جنسیت مطلوب برسند، موجب می‌شود وقتی با

◆ بسته خدمت حفظ حیات جنین از سقط عمدی

جنسیت دیگری مواجه شوند، دچار آشفتگی‌های نامعمول و آسیب زنده شوند. برای والدینی که دچار چنین شرایطی شده‌اند، نکات ذیل که در قالب جملاتی برای مخاطب آمده، راهگشاست:

- «اینکه فکر می‌کنی دختر/پسر همون ویژگی‌هایی که تو می‌خوای رو داره و جنس دیگه نداره، معلوم نیست درست باشه. گاهی یه پسر، غمخوارتر از یه دختر برای خانواده میشه و گاهی یه دختر، بیشتر از یه پسر نقش یه تکیه گاه رو برای پدر و مادر خودش ایفا می‌کنه.»
- «تصور می‌کنیم اگه جنسیت مطلوب ما نشه، بعداً به خودمون می‌گیم نمی‌خوامش. در حالی که هر بچه‌ای اون قدر زیبا و عمیق جای خودشو تو زندگی پدر و مادر و خواهر برادرش باز می‌کنه که هیچ وقت حتی حاضر نیستی اون رو با یه بچه مشابهش عوض کنی. خودشو می‌خوای. خود خودشو.»
- «اگه به خودت کنار نیای، اگه تقدیر الهی رو نپذیری، ممکنه خیلی بیشتر اذیت بشی، همسرت رو اذیت کنی و بچه‌ها رو هم اذیت کنی. این حس براشون ایجاد بشه که توی قلب شما جایی ندارن. این حس خیلی وحشتناکه. بر خدا توکل کن و بپذیر در همین مسیری که خدا برات قرار داده حرکت کنی.»
- «چه فرقیه بین کسی که اصرار به جنسیت داره و بخاطرش جان جنینشو می‌گیره با کسی که یه روزی دخترها رو زنده به گور می‌کرد؟»

علت درگیری با جنسیت	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
نامطلوب دانستن جنسیت فرزند	نگاه یکجانبه و متعصبانه به جنسیت و درگیری با جنسیت فعلی	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، راهکارهای مشترک در مقابل درگیری با جنسیت اشاره شود.
ابهام در جنسیت فرزند	باردار شدن قبل از طی کردن روند رژیم غذایی و اقدامات برای تعیین جنسیت خاص برای جنین	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف و راهکارهای مشترک در مقابل درگیری با جنسیت، گفته شود: «تو که بازهم مطمئن نیستی جنسیتش چیه. بذار ببین خدا چی می‌خواد. ازش بخواه بهترین باشه برات. هرچی هست. اصلاً مگه میشه جان بچه‌مون رو بگیریم به خاطر جنسیت؟!»

۸) چالش نسبت به وضعیت جسمی مادر

راهکارهای مشترک در چالش نسبت به وضعیت جسمی مادر: لازم است ضرورت‌ها در مراقبت از جسم مادر رعایت شود و در عین حال جان جنین نیز حفظ گردد. در موارد خیلی اضطراری یا خاص، تصمیم‌گیری با مرجع تخصصی است.

علت چالش نسبت به وضعیت جسمانی	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
حساسیت جسمی مادر	حساسیت جسمی مادر و احتمال آسیب جسمی به مادر (غیر از بیماری مادر) مثل نگرانی از باز شدن محل عمل جراحی پیرو انجام عمل جراحی زیبایی و غیر آن	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، بگویند: «این موضوع رو با پزشکت مشورت کن و پیگیری کن. خیلی خیلی بعیده که مشکلی برای تو ایجاد کنه ولی وظیفه ما جامعه علوم پزشکیه (در جایی که مسئله روانی شدید مطرح است، گفته شود: وظیفه

بیماری خاص مادر	بیماری خاص مادر که موجب دشواری بارداری، تهدید سلامت یا تهدید جان مادر شود. برای مثال، تعدد سزارین، لوپوس به عنوان بیماری جسمی و افسردگی به عنوان بیماری روانی	متخصص روانشناسیه/روانپزشکیه که کاری کنیم (کنند) تا مشکلی برات پیش نیاد. پس خواهش می‌کنم مراقبت خودت و فرزندت باش و یادت نره که پناه دیگه ای نداره. اگه مشکل خیلی خاصی باشه، متخصص بهت میگه.»
نگرانی از ویار و تغییرات دوران بارداری و واقعه زایمان	نگرانی از ویار و تغییرات دوران بارداری و واقعه زایمان به دلیل تجربیات گذشته یا توصیفات دیگران	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، اظهار شود: «راه‌های زیادی است که ویارها و مشکلاتی که ممکنه برات پیش بیاد رو کم کنه. بذار برات چند تا از اونا رو بگم. اول دقیق بگو که نگرانیت از کجا میاد تا من هم راهکارها رو برات بگم ... خواست باشه که همه بارداری‌ها هم مثل هم نیست. تجربه‌های کسانی که تجربه خوبی دارند را هم بشنو.» (از بسته های خدمت مرتبط استفاده شود) بگید: «مادر و فرزندش، محافظتی دارند که خود خداونده. مگه اینکه خودت اصرار به آسیب زدن به خودت و فرزندت داشته باشی.»
تمایل به انجام برنامه درمانی غیرضروری مضر برای جنین	تمایل به سقط جنین در شرایط برنامه درمانی غیرضروری منافی با سلامت جنین	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، اظهار شود: «حضور یک انسان که فرزندت دوست، ادامه دوست، انگار که خودت دوست، کم اهمیت داره؟ بله برای هر چیزی که توی زندگیته مهمه برنامه‌ریزی کن ولی خواست باشه که حضور این فرشته هم مهمه. یه موفقیتیه که بتونی حفظش کنی و جلوی چشمات بزرگ بشه. از طرف دیگه تو حاضری بخاطر زیبایی و کار درمانی غیرضروری که البته حتماً دوتاش هم مهمه، خانواده خودتو در معرض خطر قرار بدی؟ چه فرقی داره این با اون؟ جز اینکه این جنینت، فرزند فینگیلی دوست؟»
نگرانی از دست دادن زیبایی	ترس نسبت به از دست رفتن زیبایی و تناسب اندام	

۹) شکنندگی غیرعادی در برابر سختی‌ها

نوع شکنندگی	توضیح موقعیت	پیشنهادات اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاورهای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
کم بودن تاب آوری به دلایل مختلف	کم بودن تاب آوری به دلایل فکری، روانی، موقعیتی و...	گفتگو، می‌تواند کمک به اطمینان قلبی او داشته باشد. علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، تأکید کنید که: «تو تصمیم بگیر طاقت بیاری و بایستی؛ حتماً می‌تونی و خدا هم کمکت می‌کنه. اگه جاهایی هم سختی‌ای داشته باشی، ارزشش رو داره و بالاخره سختی تموم میشه. ولی مهمه که جان فرزندت رو حفظ کنی و دچار عوارض جسمی و روحی هم نشی»
تحمل نکردن روانی فرزند	ترس از دشواری تحمل فرزند جدید به دلیل دشواری مدیریت فرزند قبلی به خاطر پرجنب و جوش بودن وی	
رفاه طلبی و مسئولیت‌گریزی	رفاه طلبی و تمایل به فرار از مسئولیت‌های زحمت‌دار	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، تلاش کنید با اشاره به زیبایی‌های تلاش و ساده زیستی، به حفظ جنینش کمک کنید.

۱۰) نگرانی از آشفته‌گی روانی مفرط والدین یا یکی از آنها

نوع آشفته‌گی	توضیح موقعیت	پیشنهادات اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاورهای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
--------------	--------------	---

آشفته‌گی و اختلال عمومی	آشفته‌گی‌ها و اختلالات روانی عمومی همچون بدبینی به زندگی و جهان، اختلال دوقطبی، تمایل به خودکشی و...	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، به او آرامش بدهید و اگر موضوع تخصصی بود، به روانپزشک یا روانشناس که نسبت به عدم توصیه وی به سقط عمدی اطمینانی داشته باشید ارجاع دهید. در صورت عدم آشنایی با رویکرد متخصصین، از شبکه کمک بگیرید.
تنفر شدید از همسر	تنفر شدید از همسر در حد نگرانی از شبیه شدن فرزند به همسر	علاوه بر استفاده از «هشت گام سریع» انصراف، اظهار شود: «گاهی فکر می‌کنیم به چیزی برامون بد هست ولی ممکنه واقعیتش این نباشه. ممکنه همون چیزی باشه که قراره زندگی ما رو عوض کنه. همسرت به روزی محبوبت بوده. شاید حضور این بچه باعث بشه دوباره به اون دوران برگردید و دیگه دوست داشته باشی با دیدنش یاد عشقت بیفتی. از طرف دیگه، چقدر مهمه که بچه به کی شبیه شده؟ مهم خودشه که به انسان مستقله و ادامه وجود تو هم هست. ضمن اینکه نمیتونیم به خاطر حال خودمون، به حق زندگی به انسان دیگه تعرض کنیم.»

۱۱) پیچیدگی شرایط بارداری به دلیل غیرمتعهدانه بودن ارتباط

راهکارهای مشترک در پیچیدگی شرایط بارداری به دلیل روابط غیرمتعهدانه (غیر از مورد شک در تعلق بیولوژیکی به خود): این نوع از مسائل، جزو پیچیده‌ترین انواع مسئله‌هایی است که در چالش حفظ جنین، خانواده با آن روبرو است. یافتن راه حل مسئله‌های این نوع، به دلیل پیچیدگی، وابستگی به شرایط افراد، وابستگی به کشش و ظرفیت افراد و ... دشوارتر است و به تدریج شکل می‌گیرد و در مواردی ممکن است نیاز به ابتکارهای تازه‌ای هم داشته باشد. در اینجا برای جلوگیری از ابتکارات و خلاقیت‌ها، تمرکز اصلی خود را بر ارائه چارچوب‌های کلی در این مورد قرار می‌دهیم تا خودتان بتوانید با کمک این چارچوب‌ها، به طراحی و تأمل بپردازید و به مراجعه کننده برای یافتن راه برون رفت از این شرایط کمکی کنید. چارچوب‌ها و نکات به این شرح است:

۱. توجه شود که بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته، نسبت این موارد در مقایسه با کل سقط‌های صورت گرفته زیاد نیست. از سوی دیگر بسیاری از این موارد قابل شناسایی نبوده و متأسفانه مراجعه‌ای نمی‌کنند.
۲. بنا بر تحلیل‌های اخلاقی و نیز دیدگاه‌های فقهی اسلامی، این موارد هم مجوز سقط و گرفتن جان جنین نیست و بنابراین در این موارد نیز بنا بر حفظ جنین است.
۳. می‌دانیم حتی در جایی که منشأ شکل‌گیری جنین، تصمیم یا اقدام نادرستی بوده باشد، اکنون که جنین شکل گرفته، لازم است همگی تلاش کنند موارد ذیل به خوبی مدیریت شود:

- ◇ مراقبت برای سپری کردن دوران بارداری در بهترین شرایطی که امکان پذیر است،
- ◇ تدبیر درباره نحوه سرپرستی طفل بعد از تولد با ترجیح اینکه از پدر و مادر خود دور نشود،
- ◇ حفظ بیشتر آبروهای پدر، مادر و طفل و حفظ اسرار آنان (روشن است برای اقداماتی که ضروری است (مثل پیگیری‌های حقوقی، پیگیری برای حفظ مادر و جنین و مراقبت از آنان و ...))، می‌توان افرادی را برای کمک در جریان قرار داد ولی تا جایی که ممکن است، باید افراد کمتری مطلع شوند.

۴. در مواردی که جنین خارج از بستر ازدواج است، احکام خاص و محرومیت‌هایی دارد اما این دلیل بر گناهکار بودن و محرومیت از رشد نیست. بر اساس نگاه دینی نیاز به مراقبت‌های بیشتری خواهد داشت و زمینه آسیب دارد اما هیچ کدام از اینها دلیل بر گرفتن حق حیات از او نبوده و موجب مجاز شدن سقط عمدی جنین نیست. با وجود دشواری‌ها، بازهم باید حفظ شود و شاید حفظ این بچه‌ها موجب شود روابط غیرمتعهدانه نیز کاهش یابد.

۵. توجه شود که خدایی که «رب: مربی و پرورش دهنده» همه ما و دیگر جهانیان (رب العالمین) است، پروردگار این طفل هم هست.

۶. روشن است که سرپرستی طفلی که در ازدواج موقت یا پنهان یا ... شکل گرفته، ممکن است دشوارتر از موارد دیگر باشد اما باید تلاش شود از پدر و مادر بیولوژیک خود دور نشود اما در صورتی که امکان سرپرستی توسط والدین فعلی به هیچ وجه وجود ندارد، سازمان بهزیستی به نمایندگی از حاکمیت وظیفه دارد ضمن به عهده گرفتن سرپرستی وی، برای رتق و فتق کلیه امور وی اقدام نماید. حتی در صورتی که مواردی از نیازهای طفل نیازمند حکم قضایی باشد، این امر لازم است از طریق قوه قضاییه پیگیری شود و وظیفه حاکمیت است اجازه ندهد امور طفل زمین بماند.

۷. در نهایت، راه حل‌های مبتکرانه بر اساس موقعیت می‌تواند دنبال شود. برای نمونه، ممکن است از راهکارهایی همچون اعلام رسمی ازدواج پدر و مادر، طی کردن دوران بارداری در شهر دیگر، دریافت حکم قضایی برای مواردی همچون شناسنامه آبرومند (در جایی که هویت پدر نامعلوم است)، یافتن سرپرست جدید توسط بهزیستی و ... استفاده شود که البته این نمونه‌ها فقط جهت توجه دادن به خاص و پیچیده بودن راه حل‌ها بود و قابل تجویز عمومی نیست.

بررسی بر اساس برخی موقعیت‌ها

علت	توضیح موقعیت	پیشنهادهای اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
ازدواج موقت فاقد تعهد کافی	فقدان تعهد زوجین به فرزند در هنگام ازدواج موقت به دلیل همواره موقت دانستن یا پنهانی بودن آن	علاوه بر استفاده از (۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و (۲) راهکارهای مشترک در موارد پیچیده روابط غیرمتعهدانه، بیان شود: «تلاش برای حفظ این جنین وظیفه همه از جمله شماست که پناه اونید. شاید حفظ اون باعث بشه که هر دو شما، از وضعیتی که دارید خارج بشید و به تصمیم‌های درستی برسید. به هر حال باید اگر دشواری‌ای داره تحمل بشه که جان یک بی گناه در خطر قرار نگیره.»
ازدواج دائم پنهانی فاقد تعهد کافی	ازدواج دائم پنهانی از همسر اول و اطرافیان	علاوه بر استفاده از (۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و (۲) راهکارهای مشترک در موارد پیچیده روابط غیرمتعهدانه، بیان شود: «تلاش برای حفظ این جنین وظیفه همه از جمله شماست که پناه اونید. شاید حفظ اون باعث بشه که هر دو شما، از وضعیتی که دارید خارج بشید و به تصمیم‌های درستی برسید. به هر حال باید اگر دشواری‌ای داره تحمل بشه که جان یک بی گناه در خطر قرار نگیره.»
ارتباط خارج از عقد ازدواج	شکل‌گیری جنین در ارتباط بدون عقد شرعی و ترس از آبرو و سرپرستی	علاوه بر استفاده از (۱) هشت گام سریع در انصراف از سقط عمدی جنین و (۲) راهکارهای مشترک در موارد پیچیده روابط غیرمتعهدانه، بیان شود:

		«تلاش برای حفظ این جنین وظیفه همه از جمله شماسست که پناه اونید. شاید حفظ اون باعث بشه که هردو شما، از وضعیتی که دارید خارج بشید و به تصمیم‌های درستی برسید. به هر حال باید اگر دشواری‌ای داره تحمل بشه که جان یک بی گناه در خطر قرار نگیره.»
خارج از عقد ازدواج در شرایط پیچیده‌تر	بارداری از خدای ناکرده از زنای محصنه یا ارتباط با محارم	در این موارد، موضوع بسیار پیچیده‌تر است و ضمن توجه به «هشت گام سریع» انصراف، از چارچوب راهکارهای مشترک در موارد پیچیده روابط غیرمتعهدانه برای یافتن مسیر کم آسیب تر استفاده شود. در صورت به نتیجه نرسیدن، از اساتید اخلاق و فقیهان کمک گرفته شود.
شک عدم تعلق بیولوژیکی	شک شوهر نسبت به عدم تعلق بیولوژیکی جنین به وی	در این موارد به هیچ وجه به شک دامن زده نشود و بدون تردید گفته شود که بنا را بر این بگذار که فرزند خودتان است. به هیچ وجه تجسس و پیگیری نکن. در صورتی که تردیدها و پیگیری‌های وی ادامه یافت، ضمن تأکید مجدد بر نادرستی چنین فرض‌ها و تصوراتی، مطلع باشد که حتی، حتی و حتی اگر در خانواده‌ای، خدای ناکرده فرزندی از مرد دیگری شکل بگیرد، بر اساس قاعده فراش که در فقه و حقوق اسلامی مطرح است، چنین فرزندی در چارچوب قاعده فراش، متعلق به همان خانواده است و فرد زناکار، از آن فرزند بهره‌ای نخواهد داشت.

۱۲) شرایط مرتبط با نقص جسمی جنین

راهکارهای مشترک در موارد مرتبط با نقص جنین: با توجه به پیچیدگی موضوع در نقص جنین، به بیان نکاتی چارچوبی و رویکردی اکتفا می‌شود:

۱. در اهمیت جان جنین، بین جنین دارای نقص و جنین سالم، هیچ تفاوتی نیست و فقیهانی که اجازه‌ای در مواردی بسیار خاص و سختگیرانه دارند، آن را در موضوع «حرج» به معنای سختی غیرقابل تحمل بررسی می‌کنند که البته شروط متعددی دارد.
۲. اگر در موردی (غیر تعارض با جان مادر) اجازه فقهی به سقط وجود داشته باشد، نهایت آن، اجازه است و نه اینکه ترجیح داده شود. همیشه ترجیح بر حفظ جان است.
۳. شرایطی که فقهای معظم در این موارد اعلام کرده‌اند (قطعیت، در حد حرج بودن، جایگزین نداشتن به میزان خروج از حرج، قبل دمیده شدن روح کامل بودن) در بسیاری موارد محقق نمی‌شود.
۴. بسیاری از فقیهان، حتی اگر این شرایط هم محقق شود، سقط را بازهم حرام و غیراخلاقی می‌دانند.
۵. از نظر اخلاقی و انسانی، مناقشاتی نسبت به اخلاقی بودن اثرگذاری نقص جنین در اجازه سقط وجود دارد که در مطالعات حقوق معلولین و حقوق جنین مطرح است و جای بررسی دارد.
۶. بر اساس مطالعات صورت گرفته، جریان غربالگری ناهنجاری‌های جنینی وقتی در سطح وسیع پیشنهاد شده و دنبال می‌شود، آسیب‌های بسیاری می‌تواند به مادران باردار و خانواده‌ها و به ویژه آرامش آنان وارد نماید.
۷. شیوع ناهنجاری‌های شدید در تولد زنده بسیار پایین است و مشخص نیست نگران کردن همه مادران نسبت به آنها و وارد کردن آنان در روند غربالگری‌های ناهنجاری‌های جنینی قابل دفاع باشد.

موضع ارائه کننده خدمت در سقط به دلیل نقص جنین: وی نمی‌تواند به غربالگری ارجاع دهد (در سطح تخصصی البته غربالگری ممنوع نیست به این دلیل که ممنوعیت می‌تواند موجب افزایش قابل توجه سقط بدون تشخیص نقص شود)، وی نمی‌تواند در موارد احتمال یا اثبات نقص نیز توصیه به سقط نماید و البته نمی‌تواند بگوید جنین سالم است زیرا ممکن است دارای نقص باشد. لازم است منزلت و اهمیت جنین و آسیب‌های سقط عمدی برای مراجعه کننده بیان شود و در میزان تطبیق اجازه سقط با مورد مربوطه ورود نشود و اگر سوالی در این موضوع مطرح شد، از وی خواسته شود به نظر مرجع فقهی خود مراجعه نماید.

علت	توضیح موقعیت	پیشنهادات اختصاصی یا مورد تأکید در گفتگوی مشاوره‌ای (غیر از اشاره به اولویت جان جنین و دیگر موارد در هشت گام سریع)
ترس از نقص جنین	ترس از ناهنجاری جنین به دلیل طرح احتمال آسیب یا مصرف داروهایی مضر برای جنین	در این موارد، ضمن ارائه گفتگو درباره اهمیت جنین و آسیب‌های سقط و بهره‌گیری از «هشت گام سریع» انصراف، پایین بودن شیوع نقص‌های شدید در تولد زنده را یادآور شوید و البته به هیچ وجه وجود نقص را غیرممکن نشان ندهید. پیشنهاد کنیم تردید را کنار بگذارید، فرزند خود را به خدا واگذار کند و تصمیم بگیرد پای فرزند خود در هر شرایطی بایستد هرچند احتمال نقص بسیار بسیار کم باشد.
احراز قطعی نقص جنین	تمایل به سقط جنین دارای نقص بعد از احراز نقص	ضمن اشاره به اهمیت جنین و آسیب‌های سقط عمدی، از وی بخواهید خودش درباره اینکه آیا اجازه اخلاقی و شرعی این سقط وجود دارد یا خیر، مطالعه کرده و به مرجع تخصصی شرعی خود مراجعه نماید.

نکته مهم در موضوع نقص جنین: نفی امکان نقص، به هیچ وجه درست نیست اما دامن زدن به نگرانی هم موجب آسیب می‌شود. می‌دانیم حتی در مواردی که آزمایشات غربالگری، نتیجه منفی را نشان می‌دهد، ممکن است منفی کاذب باشد و همچنان جنین دارای نقص باشد اما پیگیری هر احتمالی، عاقلانه نیست. بهترین مسیر، تصمیم به حفظ جنین در هر حال (مگر خطر برای جان مادر)، کنار گذاشتن نگرانی و تصمیم به ایستادگی است. در عین حال، از خداوند می‌خواهیم سلامت را به فرزندمان عطا کند و امتحانات او در دایره طاقت‌هایمان باشد.

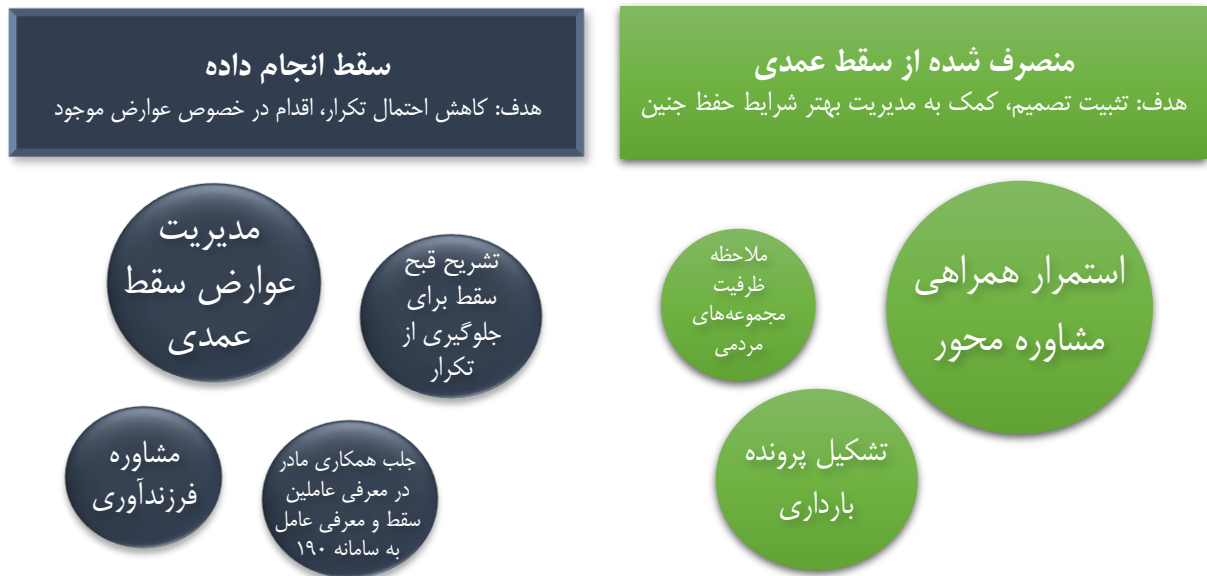
نکاتی که لازم است درباره تحلیل «مسئله‌ها» توجه شود:

- این مسئله‌ها، در همه شرایط، زمینه‌ساز نیست و ممکن است با مواردی خارج از این شرایط روبرو شوید که به نظر می‌رسد یادگیری مهارت نسبت به همین مسئله‌ها، می‌تواند برای حفظ حیات جنین در موقعیت‌ها و مسئله‌های دیگر هم کمک نماید.
- ممکن است برای برخی افراد، چند مسئله به صورت هم‌زمان وجود داشته باشد و شرایط، به صورت ترکیبی موجب گرایش به گرفتن جان جنین شود. در این موارد، مسئله‌ها و راه‌حل‌های آنها را اولویت‌بندی نمایید و از تلفیق راه‌حل‌ها استفاده می‌کنیم و در ضمن، اولویت‌بندی را نیز رعایت می‌کنیم.

اقدامات بعد از مقطع تصمیم به سقط عمدی جنین

ممکن است مشاوره ما منتهی به انصراف گردد یا فرد منصرف نشده و اقدام به سقط عمدی نماید. حالت دیگر این است که مادر، بدون دریافت راهنمایی‌های انصراف از سقط، اقدام به انجام سقط عمدی جنین کرده باشد. موارد ذیل، «بعد از مقطع تصمیم به سقط عمدی جنین»، مورد توجه قرار گیرد:

اقدام بعد از مقطع تصمیم به سقط عمدی

الف) منصرف شده از سقط عمدی

هدف: تثبیت تصمیم، کمک به مدیریت بهتر شرایط حفظ جنین

در صورت ایجاد انصراف از سقط عمدی جنین، در طول بارداری و پس از تولد، استمرار همراهی مشاوره محور مادر قطع نشود. ضرورت این همراهی به دو جهت است:

۱- امکان تصمیم مجدد به سقط عمدی جنین در ماه‌های بعدی

۲- امکان بی توجهی به انجام یا عدم انجام مراقبت‌های بارداری

۳- امکان دشواری در مدیریت شرایط پس از تولد فرزند به ویژه به جهت آسیب‌های عاطفی

بهتر است کسی که با کمک شما از سقط نجات یافته است، از نظر عاطفی و مشاوره‌ای مراقبت شود و رها نگردد. به ویژه اینکه در بسیاری از موارد، اطرافیان توجه کافی به اهمیت حفظ جنین نداشته‌اند و ممکن است همچنان، شما مهم‌ترین حامی وی باشید.

اقدامات

- تشکیل پرونده بارداری و تشویق به ادامه مراقبت‌ها

- حفظ کرامت مادری، تاکید به به جایگاه والای مادر در نگاه خداپاور، کند، تا جاییکه خداوند در قرآن آیاتی را اختصاصاً به بیان زحمات مادر، حق شناسی مادر، تجلیل از مادر و گوشزد کردن وظیفه اختصاصی فرزند نسبت به مادر می‌پردازد.

- تشویق به شرکت در کلاس‌های آمادگی برای زایمان
- تثبیت تصمیم صحیح از طریق احساسات واقعی (بخش «و» از پیشنهادات مشترک)

ب) سقط انجام داده

هدف: کاهش احتمال تکرار سقط عمدی جنین در بارداری‌های بعدی، مدیریت اقدامات در خصوص عوارض موجود

هرگونه مشارکت در روند سقط عمدی جنین، مشارکت در عمل غیراخلاقی است اما در صورتی که فرد اقدام به سقط عمدی داشته، در صورت بروز شرایط اورژانسی، پیگیری برای حفظ جان مادر ضرورت دارد. در صورتی که موضوع از وضعیت اورژانسی خارج شده است، چارچوب ذیل رعایت شود:

- هیچ گاه نباید نسبت به عمل غیراخلاقی، توجیه و تأیید صورت گیرد.
- در صورت بروز عوارض جسمی و روانی، لازم است مدیریت اقدامات (شامل ارجاع به پزشک، کارشناس روان مرکز، متخصص زنان) بسته عوارض موجود صورت گیرد.
- رویکرد در تقابل با عوارض روانی و معنوی سقط عمدی جنین، نباید انکار اهمیت موضوع باشد. لازم است قبح عمل صورت گرفته نادیده گرفته نشود. برای نمونه، اگر مادر ابراز کرده است که: «حالم خیلی بد است. حس می‌کنم اشتباه کردم این جنین را سقط کردم.» بگویید: «خدا را شکر که متوجه شدی کاری که کردی اشتباه بوده است. عمل وحشتناکی بوده. فرصت حیات از یک موجود عزیز گرفته شده و ای کاش چنین کاری نمی‌کردی اما راه برای بازگشت به سمت خدا، بسته نیست. پیشنهاد من این است که مراقب باشی هیچ وقت این کار را توجیه نکنی؛ بعضی از آدم‌ها بعد از اینکه چنین کاری انجام می‌دهند، فرصت بازگشت معنوی هم پیدا نمی‌کنند یا کار خود را توجیه می‌کنند. خدا را شکر که این فرصت را هنوز از دست نداده‌ای.»
- مادر را تشویق به بارداری کنید و از فواید بارداری و شیردهی برای سلامت جسمی و روحی خودش برایش توضیح دهید.
- ضمن همدلی با مادر، اهمیت شناسایی عامل / عاملین متخلف در انجام سقط و خطر عوارض و عواقب سقط عمدی حتی احتمال وقوع مرگ مادر در انجام سقط غیر قانونی وجود دارد. در صورتی که خودش تمایل داشت، مشخصات عامل، عاملین یا واحد متخلف سقط را، دریافت کنید و به سامانه ۱۹۰ اعلام نمایید. به او این موضوع را منتقل کنید طمینان دهید نامی از وی برده نمی‌شود و این اقدام، اقدامی خیرخواهانه و شاید راهی برای جبران خطای انجام سقط عمدی‌اش باشد.

گاهی یک جمله ساده،
یک اقدام کوچک،
جان یک فرشته را نجات می‌دهد.
شاید نجات همین یک جان،
برکت بزرگ زندگی ما شود.

معاونت بهداشت
مرکز جوانی جمعیت، سلامت خانواده و مدارس
اداره سلامت مادران
نسخه ۰۱؛ تابستان ۱۴۰۳